

СТЕПАН КРИЖАНІВСЬКИЙ

Українська радянська поезія до 3-річчя постанови ЦК ВКП(б) „Про перебудову літературно-мистецьких організацій“ прийшла з серйозними творчими досягненнями. Це переконливо довів тов. А. Г. Сенченко в своїй доповіді на останньому пленумі Правління Спілки радянських письменників України (квітень, 1935 року): „Значних успіхів досягли українські радянські поети в ідеологічному зростанні, в актуалізації тематики, в своїй художній культурі, загальному розмаху творчості“. Поряд з П. Г. Тичиною, що посів у нашій поезії провідне місце своїми глибоко-партійними, високо-художніми, справді новаторськими творами, поряд з М. Бажаном, І. Куликом, П. Усенком, М. Рильським, Л. Первомайським, М. Терещенком, нові твори яких хоч і різною мірою, але просувають наперед нашу поезію,—значну і корисну роботу провадять наші так звані молоді поети. Дехто з цих поетів, маючи уже 5-6 років стажу активної літературної діяльності, встиг пройти досить складний творчий шлях, проробити певну еволюцію. По-різному (і це дуже добре) починають звучати поетичні голоси таких поетів, як С. Голованівський і С. Крижанівський, М. Булатович і І. Вирган, Г. Саченко, І. Муратов, М. Нагнибіда. В збірниках цих поетів ми, на жаль, дуже часто зустрічаємо ще мертві, холодні, неемоційні твори. Постає соціалістичної людини—героя нашого часу—не рідко подають вони ще спрощенно, схематично. На жаль, зустрічаємо також іноді і загальну декламацію про радянський патріотизм замість показу конкретних проявів радянського патріотизму в нашому реальному житті. Але висхідна крива у творчості цих поетів веде вперед, до зростання. Конкретні ілюстрації до цього дає Степан Крижанівський, поезії якого присвячуємо ми цю статтю.

Чотири збірки поезій Крижанівського — „Енергія“, „Країна майстрів“, „Дні, дороги, друзі“, „Повноліття“ (остання щойно вийшла в Держлітвидаві) — становлять собою не етапи, а, ми б сказали, віхи його поетичного розвитку. Цей процес був і є у Крижанівського особливо в останні роки далеко не рівномірний, і тому ми не завжди будемо тут розглядати обов'яз-

ково збірку за збіркою в порядку черговості, доведеться іноді заглядати наперед, а також і дещо згадувати з минулого. Через творчість поетову, як ми побачимо, проходять деякі мотиви, до яких він постійно повертається, проблеми, які він в різні роки, в міру свого розуміння і вміння, намагається розв'язати з меншою чи більшою правильністю і глибиною. Треба також мати на увазі, що, посідаючи весь час активну позицію в боротьбі проти націоналістичної буржуазно-контрреволюційної агентури на літературному фронті, проти „новогенераційної“ войовничої механістичності і антиліричності, проти літфронтівської схеми і пустої порожньої тарабанщини,— Крижанівський ввів до окремих своїх творів чимало моментів полемічних.

„Евергія“—перша книжечка Крижанівського, видана в 1930 році,—зустріла тоді ж позитивну оцінку з боку пролетарської критики і масового читача, і її автора було зараховано до надійніших з молодих поетів. Підходячи тепер до цієї дебютної збірки з історичною перспективою, ми мусимо визнати таку оцінку за вірну, хоч і бачимо в „Евергії“ чимало суттєвих хиб, деякі з них в наступних збірках Крижанівського навіть частково підсилилися і не вижиті остаточно ще й зараз.

Декларативним віршем „Молоднякові“ відкрив Крижанівський збірку „Евергія“:

В рясному колі риштувань,
В пилу робіт стоять —
Застиглі сили кіловат —
Есхар і Дніпрельстан.
Та визначено наперед
Потужність, що тепер в потенції,
І ось уже надходить день цей,
Коли досягнем меж і мет.
Так всі ми теж — в літах зростання,
Над берегом ясних заток,
Щоби зрости й сказати встанне:
Готові ми! Включаєте ток!

Чіткість і цілеспрямованість цієї програми поетового включення художнім словом в практику соціалістичного будівництва, на жаль, не знайшли розгортання і реалізації в багатьох віршах збірки. Взявши епіграф з Генріха Гейне — „Мой совет вам всем, поетам, — от общих мест не удаляйся“,— Крижанівський не побачив в ньому іронії і досить часто наслідував його „буквально“. До того ж в „Евергії“ чимало і невірних думок. Хоч позитивне навіть і в першій книжці Крижанівського переважає, ми все ж спочатку зупинимось на негативному в ній, бо надто важливо з'ясувати, в чому полягали хибні моменти, що їх мусив вижити поет в своїй дальшій творчості.

Можна прямо сказати, що поразки зазнавав Крижанівський в „Евергії“ майже кожного разу, коли намагався осмислити свою поетичну роботу, висловити в віршах свої думки про

творчість, подати філософію реконструктивної доби. Подає Крижанівський конкретні зарисовки життя великого портово-індустріального міста (поезії „Березань“, „Мандри“, „Рейс“, „Південне місто“, „Централь“), і ми не можемо не побачити свіжості цих пейзажно-настроєних поезій, цінності поданих поетом художніх деталей. А от намагається Крижанівський осмислити значення таких міст в нашому будівництві, сформулювати, що собою являє периферія. Він називає її провінцією, і виходить у нього інвектива, гідна скоріш дрібно-буржуазного поета:

Провінція! Це ти в тенета
Взяла горіння і екстаз,
Столику тінь свою поету
Кладеш на серце раз-у-раз.
Плямить традицій зла осуга
Врочисті пориви дерзань ...
І знов навколо все знайоме,
І знов провінція сама ...
Борсаюся крізь біль до волі,
Крізь хижу провінційну твань ...

В чому ж справа? Невже не треба осмислювати окремі компоненти нашої дійсності, неville в радянській літературі не знаходять собі місця зразки філософської поезії, високої лірики мислі? Ні, навпаки! А справа в тому, що Крижанівський в „Енергії“ показав невміння це робити, показав свій тодішній низький ідейно-світоглядний рівень. В вірші „Одшуміли мелодії примуса“ Крижанівський писав:

Наших років річки,
Наших днів незчисленні армади
Ставлять вето романтиці.
— Темпи і час
Неодмінно диктують друге.
— І проходять в уяві паради
Тьмою тем — про вугільний фронт,
Про „суцільку“ й Донбас ...

Думаючи, що романтика чужа радянській поезії, не розуміючи, яка величезна романтична напруга в нібито традиційно буденних темах боротьби за виконання плану видобутку вугілля і соціалістичну реконструкцію сільського господарства, Крижанівський повторював помилки багатьох поетів і критиків того періоду. Алеж коли він в тому ж вірші писав:

Часом вузько стає
У заказанім колі орбіт,
І тоді пишу вірші,

то тут Крижанівський вносив уже й дещо „своєрідне“: виходячи з невірного, шкідливого розуміння романтики, як чогось

відірваного від життєвої практики, він не лише висловлював незадоволення вузьким для нього „колом орбіт“ тематики соціалістичного будівництва, а й проголошував, що починає писати вірші, лише вийшовши з цього кола. Ось куди завела тоді літературщина молодого погано ідейно озброєного поета.

Ми уже говорили про цінність вміщених в „Енергії“ зарисовок життя великого портово-індустріального міста. В цих творах, а також у циклі „Слобожанщина“, цінні щирість, ліричність, реальність почуттів окремих виведених тут людей. Живими рисами наділив Крижанівський цих небагатьох персонажів, і читач не може не запам'ятати капітана, для якого „шляхи прямі і знані і по компасу й по серцю“ („Рейс“), і стареньку селянку-бабусю з її реплікою — „Е, сину, скрізь тепер шумить“ („Слобожанщина“). Варт відзначити як позитивне також і те, що в „Енергії“ Крижанівський намагається виправити припущені ним помилки в розумінні завдань своєї творчості та у визначенні місця периферії в процесі соціалістичного будівництва. Однак і те і друге він зробив недостатньо глибоко і переконливо.

Мало після „перлин“ вірша „Одшуміли мелодії примуса“ вигукнути: „Суворість хочу в даль нести і мужність і пориви“, а після інвективи вигаданій провінції здекларувати: „Нема провінції, нема! Широкі строї перспектив і будівництва лейт-мотив“.

Ця тема — про місце периферії, району в соціалістичному будівництві — належить до найулюбленіших, але й найскладніших для Крижанівського тем. Лише в третій збірці „Дні, дороги, друзі“ йому пощастило правильно її розв'язати, показавши в циклі „Говорить Схід“ перехід колишньої царської колонії Узбекистана на рейки соціалістичної реконструкції, перетворення кишлаків і міст на центри соціалістичного будівництва, цілого Узбекистана на передовий незламний форпост Радянського Союзу. В „Енергії“ у Крижанівського вирвалось визнання про те, що йому „і вві сні ввижатимуться знов огні, огні провінціальних станцій“. Лише в „Днях, дорогах, друзях“ поетові вдається остаточно позбутися цього, лише починаючи з цієї збірки творчість Крижанівського по-справжньому збагачується повнокровним реалістичним матеріалом нашого життя.

В другій збірці Крижанівського „Країна майстрів“ (вийшла 1932 р.) в плані знайомих уже нам мотивів — „провінція-станція“ — зроблено два-три твори, в першу чергу вірш „Поїзди“, який і матеріалом і настановленням нагадує вірші з „Енергії“. Тут звичне не лише те, що „повз малесенькі станції йдуть поїзди“, а й дівчата, які, споглядаючи від'їзд пасажирів „марять про себе: ми теж колись рушимо, кинемо дні свої одноманітні“, та й сам автор, який, співчуваючи цим дівчатам, запевняє: „Я вірю, я знаю, що в день отакий вони прийдуть“.

до станції з квитком залізничним". Нібито для молоді з районів всі перспективи виникають лише з переїздом до столиці.

Але головна хиба збірки „Країна майстрів“ полягає, на наш погляд, у тому, що Крижанівський підпав тут частково під вплив літфронтівського, так званого творчого, методу, хоч якраз тоді в своїх публіцистичних виступах сам оголошував війну літфронтівській войовничій схемі і пустопорожній тарабанщині. В вірші „Ровесникам“, може найкращому вірші з усієї збірки, говорячи про себе і своє покоління, Крижанівський сказав:

Ми, що названі
— Третє покоління,
Стаємо в перші ряди.
Стаємо —
До верстатів,
До учоби,
До стерня,
Входимо в лави
Ударних бригад,
Ми даємо країні
Вугілля і зерно,
І бійців Республіки Рад.

Та замість того, щоб дати образне розкриття діяльності свого покоління, змалювати постаті окремих комсомольців, Крижанівський вдається до загальної декламації або виголошення гасел, як от: „Мужніш за працю! Прискоримо біг!“ „Ударництво — гасло, змагання — девіз, жодної миті не гаяти марно!“ „Видобуток треба догнати до ста. Техніка, механізація до забою!“ „Серце республіки, бийся хутчіш! Більше нам коксу, вугілля більш!“ При чому не лише сам Крижанівський вигукує ці і подібні гасла. У нього — „Палива, палива, палива, — поїзди з перегонів кричать“.

Відійти від усього цього намагається Крижанівський в розділі „Суцільна лірика“ та в циклах „Слобожанщина“ і „Донбас“. В „Суцільній ліриці“ Крижанівський уникає літфронтівського штампу, але підпадає під інший вплив — дає штампи дешевенької псевдо-естетської поезії. В цих віршах усе застигло — і пейзаж і думка. Образи старі, звичні і нехвилюючі. Тут і „погода дзвінка, як струна“, і „осінь — неохайна стара циганка“, і „мороз буде арки, а сніг скрипить під лижвами“, і, нарешті, мертво-неокласична кінцівка — „вже спадає день за башти, за шпилі, і сонце гасне за дерев'ям парку“. Невдача „Суцільної лірики“ — остання серйозна невдача Крижанівського в „Країні майстрів“, бо цикли „Слобожанщина“ і „Донбас“ становлять уже крок вперед, вихід поета в реалістичний матеріал, міцно закріплений уже згадуваним циклом „Говорить Схід“ з третьої збірки „Дні, дороги, друзі“, і іншими, ще пізнішими творами.

Першу весну суцільної колективізації 1930 року, комсомоль-

ський культпохід на села, про які пише Крижанівський в „Слобожанщині“, він трактує як свою ліричну тему.

Весна тридцятого року —
Мужності моєї весна,

каже поет, і в іншому місці пише:

Так родиться лірика учасника бою
За життя колективне — соціалізм.

Перечитуючи тепер рядки цих поезій, відчуваєш напружений пульс тих днів, хоч, може, і домальовуєш сам за автора окремі епізоди. Хоч би яку ділянку перебудови села взяв Крижанівський, він підкреслює в першу чергу паростки нового, намагаючись показати відображення цього і в психіці людини — колишнього наймита та бідняка, що, впевнено ставши на колгоспний шлях, відданою чесною працею завойовує нове, небачене досі життя. Поряд з цим образом вимальовується і образ учасника культпоходу — комсомольця, що, залишивши на недовгий час свій завод, не розглядає все ж таки перебування на селі як гастролерство, а піклується за кожну дрібницю нового села, як за частку своєї органічної, кровної справи.

Позитивні якості „Слобожанщини“ позначені і на „Донбасі“. В першому вірші з цього циклу привертає увагу читача переконливе протиставлення Донбаса нового, соціалістичного, з незламною більшовицькою механізованою базою, Донбасові старому. Хибі цього твору полягають у тому, що окремі явища в ньому відбито все ж таки зовнішньо, не органічно. Останні два вірші — „Шахта Марія“, про вибух на шахті, та „Пожежа на коксобензольному“ — хоч і змальовують факти негативного порядку, проте цінні тим, що в них переконливо сказано про людей, які перемагають труднощі, переборюють опір природи та класового ворога. Вибух на шахті „Марія“ вирвав сорок чотири чоловіка з лав ударників Донбаса. Зробивши для себе більшовицькі висновки з катастрофи (повне і послідовне застосування правил безпеки), шахтарі ще з більшою наполегливістю б'ються за виконання плану видобутку вугілля. Так само пожежа, що загрожує знищити коксобензольний завод, лише виявляє якості людей-робітників, що здатні навіть ціною самопожертви врятувати свій завод.

Таким чином маємо підстави сказати, що в „Країні майстрів“ Крижанівський досягав успіху кожного разу, коли звертався до реалістичного матеріалу, до матеріалу нашої дійсності, сприймаючи і трактуючи його не як щось чуже і абстрактне, а як цілком конкретне, як свою ліричну тему. Отак сам своєю творчою практикою поет почав знімати свою колишню шкідливу тезу про антиліричність тематики соціалістичного будівництва.

З значним успіхом розробляє цю тематику Крижанівський у циклі „Говорить Схід“, що посідає основне місце в третій збірці „Дні, дороги, друзі“ (вийшла в 1934 р.). Життя Радянського Сходу допомогло в свій час перебудові багатьох радянських поетів, дало їм матеріал для написання творів великої ідейно-художньої цінності. Зокрема, ми бачимо це на творчості таких російських радянських поетів, як Б. Пастернак, Н. Тіховов, В. Луговской. Саме на Радянському Сході з особливою яскравістю побачив Пастернак величезну суть соціалістичної перебудови країни, вищу людяність соціалістичного гуманізму, протиставленого звірячій суті фашизму. „Уходить с Запада душа, ей нечего там делать“— проголосив тоді поет. Тут, вперше після громадянської війни, знайшов Н. Тіховов своїх героїв, закінчивши таким чином кількарічні „поиски героя“. Нарешті, тут з притаманною йому рішучістю включив своє перо в арсенал зброї пролетаріату В. Луговской, остаточно відмовившись від колишньої пасивності, чекання, що хтось „возьмет его в переделку и двинет грохоча вперед“. Для Крижанівського, коли він починав опрацьовувати східну тематику, не було потреби перебудови, алеж перед ним стояло завдання—дати глибоке трактування самої тематики, показати кращих радянських людей. Хоч повнотю з цим завданням Крижанівський не впорався, проте, як ми вже сказали, домігся досить значних успіхів.

В своїх східних творах (вірші „Говорить Схід“ „Чайхана“, „Розмова“, поема „Три народження Махбуби Рахімової“) Крижанівський, за власним виразом, намагався показати, як

В домні епохи плавляться люди,
Гнані й голодні, ламані й куті
Важкою ходою тисячоліть.

З цих людей найбільш виразною вийшла постать Махбуби Рахімової, головного персонажа одноіменної поеми. Згадані вище три вірші фактично становлять собою підготовчі ескізи до поеми. Найкраще, що є в них, найбільш переконливо і розгорнено дано в поемі, і тому ми зупинимось головним чином на ній.

Через три народження провів Крижанівський Махбубу Рахімову. Перше народження—життя Махбуби до приходу радянської влади—дано поетом блідо й не індивідуалізовано. Сказати, що в дитинстві „Махбуба була як овечка“—це значить нічого не сказати. Незрівняно сильніше змальовано шлях Махбуби: від рабського життя за старими законами через революційний акт—спалення паранджі і вступ до національної радянської школи—до подорожі на учобу в Москву, величну столицю батьківщини трудящих усіх національностей. Найкращий епізод поеми—виступ Махбуби в узбекській школі на зборах. Звертаючись до своїх товаришок

і завідательки школи Фахридінової Нуртютюк, Махбуба каже:

Я повірила кличу,
Що звав мене в дальні края,
До школи і до комсомолу
В столицю країни прийшла,
І сотні дівчат вітчизни
Я раптом зустріла тут,
І паранджу зняла мені
Фахридінова Нуртютюк.
Завідателько Фахридінова!
Я вільна тепер, як ти.
Розкована жінка Сходу
Доходить своєї мети.

До кращих місць поеми треба віднести і три так звані „ліричні відступи“. В перших двох поет подає Бухару і Самарканд, змальовуючи головним чином те старе в них, що треба розтрошити. Він знаходить влучні слова і для запламування старої Бухари („Так бридко, так мулько, так тісно в глинянім цім раю“), і для накреслення образу старого Самарканда („Сивих древностей магазин розкривається як блокнот“). Не поганий і третій „ліричний відступ“, стилізований під примітивну казакську пісню. Казак співає:

Іду в партійну школу я,—
Казак.
Трактором вчусь керувати я,—
Казак.
Державою вчусь керувати я,—
Казак.
Як країна моя виростаю я,—
Казак.

Вчиться в партійній школі, навчається керувати і трактором і державою, зростає як найвеличніша в світі країна не лише один безіменний казак, а й узбекська дівчина Махбуба Рахімова. Показом цього зростання якраз і важливі східні твори Крижанівського.

Крім циклу „Говорить Схід“, в збірці „Дні, дороги, друзі“ вміщено чимало інших поезій з різною тематикою, в тому числі і ряд поезій, передрукованих з попередніх збірок. З усіх цих творів заслуговує на окремий розгляд лише один досить великий вірш „Німеччина“. Алеж ми його розглянемо пізніше разом з іншими аналогічними за тематикою віршами, вміщеними в останній збірці Крижанівського „Повноліття“.

Досі ми майже не зупинялися на формально-стилістичному рівні поезій Крижанівського. Зробимо це зараз, поскільки три перші його збірки становлять собою в цьому відношенні перший, початковий етап; другий, вже вищий, етап починається з четвертої книжки і продовжується творами, що їх тепер, в 1935 році, друкує поет у нашій періодиці.

Прагнути до повнокровної майстерності Крижанівський почав досить давно, проте на перших кроках він навіть недостатньо розумів, у чому ж полягає ця майстерність і як її конкретно завойовувати. Перша початківська книжечка „Енергія“ є показник примітивного підходу до розв'язання цієї проблеми. Молодий поет поверхово, з зовнішнього боку приступив до цього. Візьмемо хоч би таку строфу з вірша „Березань“:

Над затокою
тає синь,
Тає синь —
у часи світань,
Де нерушно стоїть масив
Березань.

Тут гонитва за однаковими шелестівками в цілях інструментовки зробила всю строфу неписьменною: розуміти, що „масив Березань“ стоїть „у часах світань“ — нісенітниця; розуміти, що „масив Березань“ стоїть в „сині“, яка, в свою чергу, перебуває „над затокою“ — ще більша нісенітниця. Або ось приклади іншого гатунку, вже з „Країни майстрів“. У Крижанівського тут чимало зразків вдалої інверсії, застосованої не як самоціль, а в зв'язку з вимогами змісту. Та Крижанівському цього замало; він починає зловживати інверсією і тоді створює такі „перлини“, як

Похмурі зі зміни ідуть шахтьори.
Що не зносити в штреках їм голови.

Зловживання складовою римою знову ж таки призводить до зривів на зразок:

Республіки — тьму віків:
Там лягли — ганглії.

В третій збірці — „Дні, дороги, друзі“ — вже майже відсутні грубі зриви. Крижанівський показав тут не погану роботу над ритмікою, особливо в поемі „Три народження Махбуби Рахімової“. В цій же поемі заслужовують на відзначення вдала композиція, влучні діалоги. Алеж і після цієї збірки перед Крижанівським на всю височінь стояло завдання опанувати майстерність. Бо й тут читача неприємно вражала вимушеність, зайва риторика, сухість лексики, відсутність яскравих образів та порівнянь.

Нам здається, що нова збірка Крижанівського „Повноліття“ вносить щодо цього нове, позитивне. І в першу чергу це треба сказати про вміщений у ній великий розділ лірики. Читач пригадує невдачу розділу „Суцільна лірика“ з „Країни майстрів“; не внесли нічого нового і ліричні вірші в „Днях, дорогах, друзях“. Тим важливіше відзначити нові ліричні поезії Крижанівського. Відомі останні успіхи кращих

поетів Радянського Союзу в галузі створення повноцінної соціалістичної лірики, в якій відбиваються питання дружби і любові, питання соціалістичного патріотизму і самопожертви. Аналогічні проблематикою зразки є і в останній збірці Крижанівського. Він пише тут і про дружбу — в кращому розумінні цього слова, готову до самопожертви, і про нову любов у нових обставинах, дає зразки лірики патріота соціалістичної батьківщини:

Весна! Кругом повітря тьмяне,
Це повітря нашої землі...
Цим повітря дише Водоп'янов,
З Арктики ведучи кораблі.
Це повітря рідне в грудях нести
Вища радість всіх її синів.
Так промовив гордо Леваневський,
Коли він з Америки летів.
Про вітчизну він сказав на диво
Ці слова, у них найглибша з правд,
Що й повітря наше особливе,
Зорі в нас яскравіше горять.
В тих словах є гордість мільонів,
Батьківщини пишний аромат.
Молоков ним дише на Діксоні,
Шмідт везе його у Ленінград.
Кожним рухом зріднені з землею
Славим цвіт садів, її дівчат,
Пройняті її повітрям кривим
Будемо боротися за неї,
А коли потрібно — й умирать.

Ці три мотиви визначають тематичний обсяг лірики Крижанівського, при чому в більшості поезій їх подано в органічному взаємозв'язку. Через усі твори проходить постатьлюбимої дівчини. Що ж це за героїня? Ось відповідь поета:

Героїня входить струнка,
Із значками парашутиста
И ворошиловського стрілка.

Та не треба думати, що це якась „твердокаменна“ постать. Це жива, жива людина, і про складний комплекс її почуттів, чимало сказано поетом. В цьому комплексі іноді знаходить собі місце навіть і сум, хоч цілком зрозуміло, що домінує радість.

З боку майстерності ліричні поезії посідають чи не перше місце в продукції Крижанівського. Але і тут не все ще в достатній мірі задовільне. Поряд з дешевими афоризмами на зразок:

Для того і дерева зеленіють,
Щоб восени дебелий дати плід.
Навіть цілуючи любих,
Ми покидаємо їх,

поряд з зовсім непотрібною тавтологією :

Вірні вірі малих малят;
Як люблю я ці любі лица,

— тут особливо багато поганих, заялзених образів і порівнянь :

Із блакитної чаші неба ...
Очей твоїх ніжна блакить ...
Прозорою як скло,
Ніжною, як білий цвіт садів,
ти у пам'яті моєї лишилась ...
Час іде, як кур'єрський поїзд ...
Дощ як із дїжки сипнув ...
Ниви, жовті як мерці ...
... Знамена
ніби птиці крилами шумлять.

Цих недоліків не позбувся Крижанівський і тепер, і тому особливо зараз повинен він дбайливо ставитись до кожного рядка, тричі всебічно зважити слово, перевірити його звучання.

В одному з своїх ліричних віршів, самокритично визнаючи, як мало і недосить задовільно працював він і багато з його товаришів - поетів аж до останнього часу, прямо кажучи, що не відображена як слід радянською поезією наша героїчна доба, що поезія пройшла повз багатьох подій всесвітньо історичного значення, Крижанівський каже :

Коли ж події йшли так близько,
Що проминуть нас не могли,
То ми редили віршів низку,
Глухих і мертвих, як відписки,
Як протокол подій землі.

Особливо заборгувала наша поезія перед героїчним лєнінським комсомолом. Як це не дивно, а і комсомольський поет Крижанівський в великому боргу перед комсомолом, бо мало й блідо він писав про нього досі. За початок сплачування цього боргу вважаємо ми вміщений у „Повнолітті“ великий цикл „Процес сімнадцяти“—ряд портретів комсомольців—героїв більшовицького підпілля, засуджених у січні 1920 року білогвардійським воєнно-польовим судом в Одесі.

Іда Краснощокіна, Сігізмунд Дуниковський, Дора Любарська, Борис Туровський—ось імена героїв-комсомольців, яким присвячує Крижанівський окремі твори. Ми вважаємо, що ці вірші—лише чернетки майбутнього розгорненого твору. Справді, хоч ці поезії і перевантажені зайвим біографізмом, та матеріал процесу сімнадцяти використано в них лише частково, сказано переважно про поведінку під час допиту та в тюрмі. Тут можна провести аналогію з „Трипільською трагедією“, яку в своїй одноіменній поемі Л. Первомайський

також висвітлив лише частково. Багатющі джерела процесу сімнадцяти і трипільської трагедії ще багато і багато років будуть запалювати натхненням радянських поетів та революційних поетів закордону. Повертаючись до поезій Крижанівського, мусимо визнати в них вдалим лише образ Дори Любарської. І кількісно і якісно поетом сказано багато про це „життя, насичене партії струмом високим“, про цього яскравого представника покоління, яке „зійшло на неймовірну гору класової мужності“. Крім вдалого портрета, в якому Дору показано як людину, очі якої „завжди звернені вперед“, Крижанівський написав два „Листи Дори Любарської“. В першому, звертаючись до друга, Дора Любарська каже про своє бажання жити й далі діяти для справи революції. Та усвідомлюючи неминучість виконання вироку, вона думає вже не про себе, не про своє життя і смерть, а про радість майбутніх поколінь:

Я виведена з небуття і розквітла
Світанком комуністичного дня.
І от, коли очі звертаю в майбутнє,
Там сонце, там радість і квіти й розмай,
Діти, що вийшли з підвалів, і путь їм
Прослався ясний, завойований нами.

Лист Дори Любарської до покоління насичений почуттям власної гідності, піклування за майбутнє:

Ми гідні своєї епохи. Так будьте
Мужні як ми, виростаєте від нас.
Ще будуть бої і тривоги в майбутнім
І наші в ньому проростуть імена.

В постаті Дори Любарської, намальованій в основному досить переконливо, погано звучать лише зовсім непотрібні нотки сентиментальності. Сентименталізм тут не виправданий ані біографічними фактами, ані потребою яскравіше виобразити комплекс почуттів героїчної комсомолки. Хибують твори Крижанівського про Дору Любарську, як і твори про інших героїв процесу сімнадцяти, також і на риторичність, що місцями переходить у зовсім неприпустиму сухість.

Аналізуючи збірку Крижанівського „Дні, дороги, друзі“, ми згадали вірш „Німеччина“. Розглянемо його зараз разом з віршами з цієї ж тематики, вміщеними в „Повнолітті“. В цих творах Крижанівський опрацьовує тематику класової боротьби в Німеччині, під час і після приходу до влади фашистської диктатури Гітлера. В „Німеччині“ від заклику до німецьких робітників:

Червоному Веддінгу слава,
Червоному Гамбургу слава,
Слава німецьким братам,
Входьте в червоні лави,

Ставайте в залізні лави,
Несіть криваву розправу
Нашого класу катам,—

поет переходить далі до показу жахливого стану робітників в умовах безробіття і фашистського терору і дає бойову кінцівку, в якій вміло використано не лише популярну пісню Еріха Вайнера, а й досвід бойових маршів і пісень В. Маяковського і М. Светлова:

Лівую, лівую, лівую, лівую,
Дроб барабана гуде,
Лівую, лівую, лівую, лівую,
Червоний Веддінг іде.
Марш твій—
Наш марш.
Крок твій—
Наш крок.
Ім'я твоє—
Наше ім'я.
Німеччино, Німеччино,
Вітчизно моя!

На матеріалі нових історичних фактів панування звірачої гітлерівщини в Німеччині, на фактах героїчної боротьби німецької компартії у важких умовах підпілля побудовано інші вірші Крижанівського про Німеччину. Особливо цінний тут яскравий, чіткий показ неминучості остаточної вирішальної перемоги робітничого класу, керованого героїчною комуністичною партією, неминучості приходу того часу, коли

Од фашистівського бруду
Зчистять робітничі люди
Землю полум'ям повстань,
І дихне на повні груди
Пролетарська фатерлянд.

Поезії Крижанівського про класову боротьбу в Німеччині витримано в дусі бойової політичної лірики. Перша спроба Крижанівського в цій галузі безумовно виправдала себе. Вона вносить до його творчості безпосередній запал, інтонації великого соціального звучання, динамізує ритміку його віршів. Над успіхом цих перших у себе зразків політичної лірики Крижанівський мусить серйозно подумати, бо, на нашу думку, йому варто серйозно й систематично працювати в цій галузі.

Ми вже фактично вичерпали матеріал книжок поезій Крижанівського. Але хочеться наприкінці статті сказати і про його останні твори, друковані вже в цьому році в нашій періодиці і не зібрані ще воедино. Про твори ці тим варніше сказати, що вони тематично між собою тісно пов'язані. Автор намагається змалювати в них бойову підготовку і побут червоноармійців артилерійського полку. Тему оборони соціалістичної батьківщини.

лістичної батьківщини уже раніше можна було зустріти в творах Крижанівського, наприклад, у збірці „Країна майстрів“. Алеж там панувала загальна декламація про небезпеку війни і потребу зміцнювати оборону нашої країни. В нових поезіях, про які зараз мовиться, поет відбиває вже конкретний реалістичний матеріал, змальовує портрет живої людини — ударника славної Червоної армії.

В центрі цих поезій робітник — молода людина, яка „мінє станок на рушницю“ і „тримає зброю як честь“. Поет оспівує військову молодість свого щасливого покоління. Його ліричний герой має повне право сказати про себе, що перебування в Червоній армії дало йому надзвичайно багато, що він змужнів тут, пізнав навіть справжній смак і ціну життя,—

Справжню ціну дружби і розлуки,
Справжню ціну відпочинку, сна.

Змальовуючи думки і почуття цього ліричного героя, Крижанівський зовсім не абстрагується від конкретного життя червоноармійця. Він послідовно фіксує окремі факти бойового навчання й побуту. Вартування на посту, чергування в конюшні, доглядання бойового коня — ось що найбільш виразним вийшло у Крижанівського в поезіях, присвячених артилерійському полкові. Досить часто відчуваємо ми в цих поезіях окремі автобіографічні нотки.

В Армію ідуть служить поети,
З ними й поезія йде,—

сказав Крижанівський в одному з цих віршів. І це дуже добре. Очевидно, чимало ще вартого уваги напише поет про Червону армію, яку він мав можливість так глибоко вивчити.

Степан Крижанівський вступив у другий етап свого творчого шляху, з самого початку свідомо поставивши свою поетичну роботу на службу соціалізму. І хоч у нього були серйозні помилки, але все ж значно більше зробив він позитивного. Того, що набув Крижанівський в справі опанування великого майстерства соціалістичної поезії, ще далеко не досить, навіть дуже мало, порівняно з тим, чого він мусять і може досягти. Масовий читач, наша марксистсько-ленінська літературна критика має право чекати від Крижанівського творів великої ідейно-художньої цінності, повноцінної майстерності. І в першу чергу ми хочемо побачити в його творах (як і в творах інших радянських письменників) показ на весь могутній зріст кращих людей нашої епохи. Бо ж, як сказав товариш Сталін, „треба, нарешті, зрозуміти, що з усіх цінних капіталів, які є в світі, найціннішим і найвирішальнішим капіталом є люди, кадри“.

З ПОЛЯ ДИТЯЧОЇ ДРАМАТУРГІЇ¹

Навіть дуже і дуже побіжний огляд нашої української радянської літератури для дітей досить переконливо покаже, що дитяча драматургія, порівняно з прозою і поезією, надто вже уперто відставала, не задовольняючи наших вимог і, передусім, вимог юного глядача.

Досить пригадати бідність репертуару ТЮГ'ів, досить пригадати випадки, що режисери частенько змушені були ставати на путь доморощених, низькопробних переробок і, нарешті, досить пригадати розчаровані, скептичні обличчя наших дітей на виставах, щоб знайти ствердження наших слів про незадовільний, низький рівень дитячої драматургії.

Не ставлячи перед собою завдання викрити причини відставання драматургії для дітей, ми все ж повинні сказати, що тут (в драматургії) особливо відчувалось ігнорування смаків і уподобань нашої дитини, незнання дитячої психології. Замість яскравої дії, цікавого сюжету — оголена раціоналістична декламація, замість живих образів — схематичні резонери, — це риси, якими позначалася більшість п'єс для дітей.

Ми вже знаємо, як, особливо за останні два роки, зміцніла і виросла наша дитяча література. Певні, проте, на жаль, дуже незначні зрушення є і в драматургії. І в цих зрушеннях, які є, безперечно, позитивна роль належить двом останнім п'єсам О. Донченка — „Країна Фед“ і „Притулок святої Терези“.

Тема „Країни Фед“ (п'єса для дітей середнього віку) — перевиховання безпритульного хлопчика в умовах трудової комуні. Ця тема, як ми знаємо, розроблена в багатьох творах і майже в усіх жанрах мистецтва. Дитяче оповідання Пантелеєва „Часи“, кінофільм „Путевка в життя“, великий роман Івана Микитенка „Ранок“ і безліч інших творів розгортають цю проблему. І водночас проблема перевиховання безпритульних становить

¹ О. Донченко. „Країна Фед“ і „Притулок святої Терези“. Дитвидав, 1935 рік.

невичерпне джерело для нових творів, нових образів, нових сюжетів.

Сама постановка теми в „Країні Фед“ не позначається оригінальністю. Вона мало чим відрізняється від цілого ряду подібних творів. Наприклад, в ряді моментів п'єси Донченка дуже нагадує „Часи“ Пантелєєва тощо. Але зумівши поставити тему правильно, зумівши окреслити ряд цікавих образів дітей безпритульних, зумівши втілити тему в драматургічно-цікавий сюжет, автор дав твір, який, безперечно, зацікавить глядача і читача.

Передусім О. Донченко цілком слушно в розгортанні теми не пішов лінією фетишизації трудових процесів. Автор, показуючи переродження вуркагана Василя Пістолета в чесного комунара Василя Захарченка, обумовлює цей процес роллю організованого колективу, роллю виховного впливу співробітників-педагогів, в руках яких трудові процеси перетворюються на міцну зброю активного впливу в боротьбі за перевиховання колишнього вуркагана.

Вже з першого дня перебування в комуні Василь безмежно здивований тим, що вартового нема, нема залізних ґрат, нема і замків в країні Фед. І кожний наступний день неухильно і настійно вривається в душу Василя подихами нового, світлого життя, обмиваючи душу від вуркаганського намулу. Коли звучать сигнали газової тривоги, упертий Василь, що зневажає учобу, відчуває безпорадність, не вміючи одягти протигаз. Коли хлопці-комунари показують цікаві фокуси, побудовані на законах фізики, Василь знову таки відчуває, що він пасує перед товаришами. Особливо непокоїть Василя та гордість, та радість, яку переживають комунари, коли їх відзначають за хорошу роботу, коли їх преміюють, хвалять. Починає говорити ображене самолюбство, мовляв, — хіба я гірший, хіба я не вмію краще за них працювати? І Василь стає за верстат, спочатку „просто так“, „щоб довести“, а потім робота все більше захоплює, робота дає радість від перших, добре зроблених лижв, радість від першої похвали. І так, крок за кроком, відходить Василь від вуркаганських звичок і уподобань.

Василь, безперечно, в основному — цікавий і досить сценічний, добре зроблений образ. Але нам ще доведеться трохи нижче повернутися до цього персонажа і поговорити про деякі недоречні, дисонуючі рисочки, які автор вносить у малюнок Василя в одному з епізодів п'єси.

Колектив комунарів-дітей, в якому відбувається перековка Василя, показаний автором досить многогранним і колоритним. Драматург намагається уникнути знеосібки, індивідуалізуючи образи дітей. Перед нами Михайло — завзятий спортсмен, ліричний, витриманий Петро, що захоплюється

фотографією, брутальний Мордан, кумедний Кудь, який над-
усе полюбляє моркву, та інші.

Однак, треба сказати, що образ витриманого комунара Петра, якому в п'єсі, за задумом драматурга, належить, безперечно, відповідальна роль щодо безпосереднього впливу Петра на перевиховання Василя, — цей образ зроблений значно слабше за інші персонажі п'єси. Передусім автор нагороджує Петра якимсь декламаційним ліризмом, що в устах 11-12-річного хлопця починає звучати трохи ходульно і фальшиво. Наприклад:

Петро. Вставай, Василю, ще вночі виспишся. Довго ти будеш леда-
рувати? (Тепло і лірично). Ех, Васька! Розповідав мені Павло Іванович про-
стого батька. Герой у тебе батько, від махновської руки загинув. (Сідає на-
ліжку, обіймає Ваську рукою.) ... А ти, Васю? Пам'ятаєш, як ми з тобою зло-
діями були, як ми товаришували? Пам'ятаєш, на дворі осінь, холодно, дош ...
брр ... А ми з тобою всередині афішної тумби сидимо ... Попритуляємось
один до одного, зубами цокотимо. Не забув?

А потім, трохи нижче, читаємо:

Петро. Ех, Вася! Не можна так далі. Треба нам вчитися, а не так,
як ти ..

Ця, трохи „доросла“ декламація плюс недоречні рисочки теж недитячого резонерства роблять образ Петра, на жаль, не досить переконливим, а іноді навіть штучним.

Такі прогалини в персонажах, на нашу думку, не можуть не позначитися, так би мовити, і на драматургічному розгор-
танні сюжету.

О. Донченко виявляє певне уміння цікаво побудувати сюжет, напружити сюжетну лінію яскравими гострими кон-
фліктами і колізіями. Маленький глядач, звичайно, буде з на-
пруженням і безмежним хвилюванням стежити, наприклад, за
сценою, в якій Василь-комунар, зустрівшись з старим своїм
„учителем“ — злодієм Валетом, схилиється на його пропозицію
грати в карти і програє хижому шулерові всі гроші, які були
дані Василеві на купівлю матеріалів для комунівських май-
стерень.

В дитячих п'єсах, як ми вже відзначали, бракувало саме
яскравих, напружених колізій, цікавих конфліктів, а натомість
панували довгі, резонерські промови і доповіді. Донченко
відходить від цієї вельми прикрої „традиції“, насичуючи твір
цікавою дією, динамічним діалогом тощо. Однак, це
ніякою мірою не визначає, що сюжет побудований в п'єсі без-
доганно. Є зазубні і в персонажах, і в самих си-
туаціях, зазубні, що, безперечно, порушують за-
гальну стрункість сюжетної лінії. Приміром, кон-
статована вже резонерська декламаційність Петра, звісно, теж
тільки знижує динаміку дії. Але ми залишаємо за собою
право поговорити про ці недоліки трохи нижче і в іншому
аспекті.

Окремої оцінки в „Країні Фед“, на наш погляд, вимагає мовне оформлення твору. Тема п'єси — перевиховання безпритульних колишніх вуркаганів у дитячій комуні — легко могла наштовхнути автора на путь широкого застосування в п'єсі так званого „блатного“ фольклору. Пригадаймо хоч би твір Пантелеева „Часы“, або Бивалого „Полундра“, де перли блатних словечок по віncia сповнили згадані твори.

З приводу цього товариш Затонський у своїй доповіді „Завдання дитячої літератури“ недвозначно і цілком категорично сказав: „Ми не дозволимо псувати дітей такою фольклорною, „блатною“ мовою“.

Донченкові в „Країні Фед“ вдалося уникнути в основному цієї, далеко не корисної „традиції“.

В сцені на цвинтарі, де зібрався, так би мовити, безпритульний „бомонд“ і де найлегше можна було піти лінією натуралізму, смакування вуркаганської блатної лексики, драматург щасливо уникнув „спокуси“, при чому це ніякою мірою не затушувало специфічної мови „героїв“. Це ніякою мірою не знеособило їхню мову, і ми, безперечно, відчуваємо в самому колориті мови, що це говорять, приміром, не студенти, а саме безпритульні діти.

Для ствердження цих слів візьмімо „промову“ найстаршого, найкваліфікованішого з усіх „героїв“ — злодія Валета:

Валет. Хороші ви ребятки, а нема в вас підходящого начальника. А без цього не ребятки ви, а попіл придорожній, камінці морські. Ось що ви. От, скажемо, я. Хто я? Валет, кваліфікований злодій. Двічі в допрі сидів, десять разів зареєстрований. Пашпорт почотний у мене. А ви? Як дичина лісова, без пашпорта живете, без керівництва...

Як бачимо, автор вільно обійшовся без натуралістичного відтворення вуркаганських словечок, і водночас мовний колорит „промови“ Валета зовсім не дисонує з його образом.

Але якщо вже послідовно дотримуватися цієї цілком вірної тенденції — не засмічувати мову наших дітей „блатом“, то, безперечно, слід було б остаточно звільнити твір від виразів „мокре життя“, „де сопілку клюнув“, бо ж ці вирази суперечать загальному і цілком слушному настановленню автора на чистоту мови.

* * *

Наш маленький читач і глядач — надзвичайно многогранний і цікавий. Він уміє чудесно мріяти, неперевершено фантазувати, і, водночас, він найпослідовніший прихильник реалізму. Ця риса маленького читача має безпосередній зв'язок з його літературно-мистецькими смаками та уподобаннями. А саме: наші діти виявляють виключне уміння відчувати і розуміти, так би мовити, специфіку літературних жанрів. Коли в казці півець говоритиме людською мовою, миші збирати-

муться на нараду, кішка варитиме обід, — все це не викличе жодних заперечень, сумнівів і непорозумінь. Юний читач сприйматиме все це як цілком нормальне, бо ж він знає, що це казка. І водночас найменший фальш, неправдоподібність, штучність або неясність у поведінці і вчинках героя реалістичного оповідання чи повісті викличе рішуче заперечення, навіть обурення, маленького читача. Він просто в упор кине невблаганно - суворе і саркастичне: „А хіба так могло бути? А звідки це видно?“ — чи щось подібне. Отже, він вимагатиме бездоганної реалістичності, бездоганної художньої правди. Він хоче знати правду, він хоче знати, як це було, як це могло статися, і погано, коли книжка не може на це дати відповіді.

Цілком слухна і законна допитливість юного читача впливає з бажання найбільше пізнати, діяти причиновості, зрозуміти, збагнути явища, події, факти. Ось цим і зумовлені, безперечно, знайомі для нас настирливі й рясні запитання: „А чому? а як? а які? а чи так буває? звідки це ви знаєте?“ — і безліч інших.

Ця найхарактерніша рисочка маленького читача, звичайно, не може пройти повз увагу письменника, що пише для дітей. Це зобов'язує письменника особливо дбайливо, реалістично вмотивовувати кожную ситуацію, кожний вчинок героя, чітко і переконливо розв'язувати сюжетні інтриги тощо. Звичайно, сказане тут ніякою мірою не визначає, що письменник повинен, зважаючи на вік свого читача, „розжовувати і класти в рот...“ Ні в якому разі! Такий „підхід“ був би, безперечно, шкідливий. Хороша книжка, цікавий герой, цікаві інтриги — саме вони повинні примусити читача активно мислити. І дуже погано, коли книжка не викликає згаданих вже нами запитань: „А як? а чому?“ і т. д. Але необхідним є те, щоб у кожній ситуації, в кожній інтризі, в кожному вчинку героя був би закладений певний реалістичний мотив, певний художній натяк, який забезпечив би правдивий хід думок читача і, значить, правдиві, бажані для нас відповіді на запитання, які виникнуть у читача чи глядача в процесі сприймання художнього твору.

Підходячи в такому аспекті і з такими вимогами до п'єс О. Донченка „Країна Фед“ і „Притулок святої Терези“, ми повинні відзначити, що в цих творах у тов. Донченка є ще слабкі, недостатньо чітко вмотивовані місця, вчинки героїв, недостатньо чітко розв'язані інтриги.

Ми вже говорили, що Донченко зумів розгорнути сюжет досить динамічно і цікаво. Але водночас письменникові не завжди щастило в цих творах поєднати цю динамічність з ґрунтовною реалістичною вмотивованістю поведінки героїв і чіткістю в розв'язанні деяких сюжетних вузлів.

На початку другої дії автор вводить в сюжетну тканину п'єси цікавий мотив, який становить початок нової інтриги. Вихованець комуни — Мордан, найзапекліший ворог ведущого

героя Василя, з метою помститися над Василем, коли той спить, викрадає одяг комунарів, а один піджак підсовує під подушку Василеві. Сюжет виразно напружується. І ось, наприкінці другої дії комунари, побачивши, що їх обікрали, раптом знаходять один піджак у ліжку Василя. Підозра падає на ведущого героя. Всі обвинувачують саме його в цьому брудному вчинку. Загострюється ситуація ще тим, що в цій дії Василь вже став перевиховуватися і... раптом—таке прикре обвинувачення. Саме в той момент, коли зав. педагогічної частини хвалить Василя за ударну роботу, вбігає вихованець Тиміш із словами: „Не всі народжуються вдруге, товаришу завпед. Є такі, що не хочуть кидати старої шкури. Дайте мені слово для заяви“. І коли всі запитують, що трапилось, Тиміш повідомляє: „А те, що Васька-Пістолет обікрав нашу спальню. От що я кажу“. І прикра підозра всіх падає на Василя—аджеж під його подушкою знайшли піджак. Сюжет гостро напружується. Над героєм нависла загроза—несправедливе обвинувачення. Знаючи, як все це сталося, юний читач чи глядач буде з хвилюванням стежити за далшим розгортанням подій. Отже, письменникові вдалося досить міцно і цікаво зав'язати яскравий і досить складний сюжетний вузол...

Але розв'язати цю інтригу по суті авторові не пощастило. Вийшло надто змазано, туманно і неясно. В третій дії, в розмові між завпедом і Василем на зовсім сторонню тему, між іншим, Василь згадує:

Василь. Пал Ванич. А недавно хлопці казали, що тут у місті Мордана бачили. Як вигнали його з комуні за крадіжку, повезли його, значить, у комісію, а він, виходить, знову втік.

Завпед. Так, школа хлопця.

Василь. А мо повернеться до нас у комуну? Покається? Приймемо його, Пал Ванич? А він лютий на мене, ножиком уколоти мене нахвалявся. А хіба я винний? Він, значить, украв, та навмисно мені чужий піджак під подушку заховав. Думав, що мене виженуть з комуні.

Завпед. Добре, що все виявилось. А то—всі на тебе думали. От що, Василю, мені треба йти у виконком у справах, а ти... і т. д.

І це все. Великий сюжетний вузол в композиційній тканині твору, по суті, дістав надто невиразне і бліде розв'язання. Особливо це треба врахувати, знаючи вже згадувану нами виняткову допитливість маленького читача. У нього відразу виникне безліч настирливих запитань: „А як же, яким чином викрили, що це вкрав не Василь, а Мордан? Хто це викрив?“ і т. д. Звісно, погано не те, що тут у читача виникнуть ці запитання, а погано те, що він не має того натяку, того трампліну в самій інтризі, в її розв'язанні, які наштовхнули б і привели його до правильної відповіді на вельми цікаві для нього запитання. Ось чому читач чи глядач залишиться в стані або деякої розчарованості, не знайшовши відповіді, або буде безпомічно робити всякі, часто неправильні, припущення. Так,

приміром, 9 квітня на читанні цих п'єс у 3-й дитячій бібліотеці в Одесі діти настирливо ставили питання про те, як викрили Мордана, і, не знаходячи в авторському тексті відповіді, приходили до дуже плутаних висновків. Наприклад, один учень 4 класу, Грінберг, говорить: „Певно було так: Василь вказав на Мордана, що міг це зробити тільки він... Ребята їх обох певно побили... Ну, Мордан признався, його виключили з комуни“. Навряд чи можна це було б вважати за правильну відповідь, і ми скоріш приєднаємося до виступу маленької Раї Гомберг, яка сказала, що „тут сильно неясно, і тому слід запитати тов. Донченка, як дізналися, що це вкрив Мордан“.

Подекуди порушують реалістичний малюнок Донченкових образів нахабні і дисонуючі елементи літературщини. Не обминули вони і цікаво та правильно задуманого і непогано по суті виконаного образа Василя з „Країни Фед“.

Виявляється ця літературщина насамперед у тому, що автор накидає персонажеві такі риси, такі вчинки, які не впливають з його суті, з його психологічних властивостей.

В другій дії, коли Василь, якого обвинувачують у крадіжці, залишається розгублений на самоті, автор змушує його стати в позу і мелодраматично „декламувати“, звертаючись до погруддя В. І. Леніна.

„Васько. Ніхто не вірить (озирнувся). Всі пішли. Я та товариш Ленін zostався. (Дивиться на Леніно е погруддя, встає і підходить до нього.) Ось... товаришу Ленін... Я зробив лижви (показує), Василь Захарченко зробив. А вони кажуть, що я не Захарченко, а злодій Васяко Пістолет. Знову, значить, злодій... Понімаєш, товариш Ленін? І мені больно на серці, і аж сльози в мене на очах виступили. Ось я заграю тобі, і ти тоді все мое життя визнаєш, товариш Ленін. (Дістає сопілку і грає сумовиту мелодію). (Підкреслення моє. О. Ж.).

Ця сцена має на собі відбиток недоречної, дисонуючої театральщини. На реалістичний образ Василя, живого, жвавого, безпосереднього хлопчика, автор накинув фльор мелодраматичної меланхолійності, примусивши його на самоті виголошувати до погруддя В. І. Леніна довгенький, розпачливий монолог. Нам здається, що в тій ситуації, в якій опинився Василь, правдоподібніш звучали б прості сльози образи і гніву, ніж меланхолійна, штучна декламація. Це впливало б з ества самого образу, та і для юного читача чи глядача така форма вислову своїх почуттів і переживань була б ближчою і зрозумілішою.

Аналогічні порушення в малюнку образа відчуваються і в другій п'єсі Донченка — „Пригулок святої Терези“.

Пригулок святої Терези — це притулок мук, страждання і

сліз. Це притулок для дефективних дітей вулиці в країні, де панує фашистський розгул.

Країна Фед — трудова комуна в СРСР — і притулок святої Терези в країні фашизму — це два фокуси, в яких автор показав маленькому глядачеві різкий контраст двох соціальних систем.

В країні соціалізму країна Фед відкрила перед маленьким безпритульним Василем обійми піклування, чулого виховання, радісної праці — відкрила путі в нове, сонячне життя. Для маленького Рудольфа, сина робітника, притулок святої Терези в країні фашизму став тюрмою, в якій серце Рудольфа стиснув кулак фашиста-„вихователя“, на плечі ліг тягар хижої, безглуздої експлуатації, побоїв, знущання.

Сюжетною лінією, сюжетним стрижнем п'єси „Притулок святої Терези“ по суті є путь маленького Рудольфа. Рудольф — дванадцятирічний хлопчисько, зробив „непоправний“ злочин. Коли в школі було запропоновано учням написати про ту країну, яка найбільш подобається, Рудольф написав про Радянський Союз:

„У Росії колись був цар і поміщики, але в Радянському Союзі немає царя, немає капіталістів, бо робітники їх прогнали. У Радянському Союзі немає безробітних. Там провадять велетенське будівництво“.

І це шкільне завдання, цей „злочин“ „нахабного“ хлопчиська викликає всі далші події. Утворюється спеціальна комісія в складі вчителя, пастора, пана Фогеля і директора. Ця „добродійна“ комісія категорично визнає, що Рудольф... „дефективний“. І, не зважаючи на всі протести, Рудольф потрапляє в притулок святої Терези для дефективних. Правда, Рудольфовому батькові, який нещодавно вийшов з тюрми, пообіцяли звільнити Рудольфа, але при умові, що він по радію виступить з наклепом на Радянський Союз, в якому він був з доручення робітників своєї країни. Батько категорично з обуренням відмовляється від цієї ганебної пропозиції, хоч і безмежно любить свого сина, маленького Руді.

Життя Руді в притулку святої Терези сновнене по вінця знущанням і голодом, надмірною працею і побоями, але, змальовуючи ці сумні і темні картини, автор не втрачає оптимістичної перспективи. В серцях маленьких притулчан росте вогонь зненависті до гнобителів. Таємне листування з піонерським загonom швидко зликовує вихованців притулку в міцний колектив, який починає ставити організований опір звірствам оскаженілого начальства. І, нарешті, завершується п'єса піднесено-оптимістичною кінцівкою — увірвався терпєць притулчан, вони вчинили заколот, вони силоміць звільнилися з лабетів притулку-в'язниці.

Цей оптимістичний тон є одною з позитивних рис п'єси. Також, на нашу думку, не можна пройти повз цілком вірну

настанову автора, який уникнув ізольованого показу притулку, розгорнувши події на фоні загальної боротьби робітничого класу Німеччини з фашизмом.

І хоч нам здається, що п'єса „Притулок святої Терези“ вимагатиме від режисера в сценічній обробці певних скорочень, які, можливо, будуть зумовлені обмеженим часом дитячої постанови, але все ж широке розгортання п'єси не порушило в основному композиційної і сюжетної стрункості твору. Яскрава драматичність ситуацій (наприклад, обвинувачення здорового Руді в дефективності) гостро напружує сюжетний стрижень п'єси, дія розгортається динамічно, з певним драматичним наростанням колізій і конфліктів.

Ми тут, звісно, не будемо спинятися на цілому ряді інших, безперечно, позитивних моментів у п'єсі „Притулок святої Терези“, бо нам довелося б повторювати цілий ряд тих позитивних оцінок, які вже були дані „Країні Фед“. Отож, залишається поговорити ще дуже коротко про деякі досить серйозні огріхи „Притулку святої Терези“. Власне, ми вже до цього підійшли трохи раніш, спиняючись на елементах штучності, літературщини, які не обминули „Країну Фед“.

Образ Рудольфа — хороброго хлопчиська, ведущого персонажа „Притулку святої Терези“, безперечно, цікавитиме і навіть в окремих епізодах захоплюватиме читача чи глядача. Проте, іноді, захоплюючись ефектністю ситуації, автор надає образу Рудольфа рис, які по суті не властиві йому, не впливають з його можливостей, з його характеру. Це робить постать Руді в ряді моментів трохи суперечливою, і в ньому починають звучати фальшиві нотки, відчувається штучність.

Ми змушені тут навести дві, досить великі, цитати з п'єси, щоб ствердити наші слова. Ось у першому епізоді відбувається розмова між Руді і хлопчиком — сином начальника поліції. Обидва хлопці на вокзалі чекають приїзду своїх батьків.

Хлопчик. Коли я буду дорослий, мені тато купить справжню шаблю.

Рудольф. Яка гарна шаблочка!

Хлопчик. Гарна. (Рубає повітря. Пауза.)

Рудольф. Ти кого вийшов зустріти?

Хлопчик. Свого тата. А ти?

Рудольф. І я свого тата.

Хлопчик. Мій тато їздив придушувати страйк.

Рудольф. А мій їздив за кордон, у Ралянський Союз.

Хлопчик. У Росію? До більшовиків? Мій тато казав, що комуністи — найбільші наші вороги. Тато знає це напевно. Він — начальник поліції в цій окрузі. Еге, мій тато генерал.

Рудольф. Генерал? От задавака! (Дратує:) „А на дурню-генерала два погони, три медалі“. Мій тато не генерал, він кваліфікований робітник! О!

Хлопчик. У мого тата є два ордени, красиві, золоті.

Рудольф. А мій тато вміє лагодити примуси і замки. Він навіть гармату робить на заводі!

Хлопчик. А мій тато вміє стріляти з револьвера. (Рубає шабелею повітря.)

Рудольф. Ну, і хай стріляє. І його застрелять колись. А шаблю ти мені дай. І я спробую так рубати.

Хлопчик. Не дам...

Рудольф. Дай! (Ухопив шабелею, хлопчик не дає, Рудольф сіпнув дужче.)

Хлопчик. Мамо!..

Жінка. Вілі! Ах, боже мій! З ким ти? З якимось голодранцем! (Схопилася. До Рудольфа.) Геть звідси, хлопчисько!

Рудольф (відступив, шабелею залишилася у хлопчика. Дратує:) „Геть звідси, хлопчисько!“ Дама-мадама!

Ми уважно прочитали увесь цей великий діалог і перед нами окреслилася фігурка наївного, трохи пустотливого, жвавого хлопчиська років 9—10.

Правда, драматург на початку п'єси, перелічуючи дієвих осіб, зазначає, що Рудольфові 12 років, але справа, звичайно, не в цій розбіжності, бож передусім важливо не те, скільки автор визначив героєві років, а яким він виглядає. І ось, на жаль, далі в створений уже драматургом портрет Руді в окремих наступних епізодах починають вриватися дисонуючі з його попереднім образом елементи. О. Донченко деколи накидує своєму хлопчикові поведінку, яка не випливає з накреслених вже раніш психологічних властивостей персонажа, з можливостей його віку. Візьмімо, як приклад, сцену допиту, який чинять над Руді члени шкільної комісії (відбувається це через кілька днів після сцени на вокзалі).

Пастор. Відповідай на запитання: скільки тобі років?

Рудольф. Дванадцять.

Пастор. Дванадцять років? Ти вже зовсім великий хлопець. Знаєш священну історію? Скажи мені от що, Рудольф Вебер: Господь - бог сотворив небо, сотворив землю, зорі, тварин і людину. Багато попрацював бог над створенням світу. Це нелегка річ, хлопче, за шість день сотворити все-світ. А що робив господь - бог сьомого дня по тому?

Рудольф. Він зробився безробітним, пане законовчителю...

Пастор. А скажи мені, хлопче, ти молишся милосердному богові?

Рудольф. Коли заставить мати, я становлюся перед розп'яттям і тоді повторюю шкільне завдання, а мати думає, що я молюсь...

Пастор. А чи ніколи не з'являється до тебе у сні ангел - охоронитель, що охороняє нашу велику державу від диявола?

Рудольф. З'являється, пане законовчителю.

Пастор. У якому ж вигляді з'являється до тебе святий ангел?

Рудольф. У вигляді поліція, пане.

Лікар. Як себе почуваєш, хлопче, як твоє здоров'я?

Рудольф. Дякую, пане лікарю. Не зовсім добре. А як ваше здоров'я?

Директор. Який нахліба...

Пастор. Дозвольте, я ще запитаю. Закон божий знаєш, хлопче? Скажи нам, якого дня господь бог сотворив людину по образу своєму і подобию?

Рудольф. Це довга історія, пане пасторе. Батько якимсь читав книжку. Усі люди — і пан учитель, і пан директор, і ви, пане пасторе, походите від мампи...

Звичайно,—сценка ефектна, в ній є цікаві, дотепні репліки, але все ж таки ці репліки, характер, тон їх рішуче не відповідають тому образу Рудольфа, якого ми зустріли в сцені на вокзалі. Аджеж тут перед нами значно старший хлопчисько, що виявляє вже певне уміня влучно завдавати словесних ударів своєму супротивникові, виявляє уміня бути дотепним тощо. Безперечно, ми знаємо, що дітям властиве сплетіння, так би мовити, „дорослого“ з дитячим. Але у Донченка саме це сплетіння не завжди відчувається, не відчувається легких нюансів, а навпаки, то Руді дуже наївний, дуже маленький, то занадто досвідчений у своєму тоні, в своїх манерах. Ось чому все це починає впадати в око як недостатня продуманість образу, як фальш, як штучність. І, між іншим, акторові, що буде, приміром, грати роль Руді, досить важко буде подолати цю недоречну суперечливість в образі маленького героя.

На цьому ми закінчуємо нашу статтю, але не завадить зробити деякі висновки.

Передусім, ми повинні сконстатувати, що дві п'єси Донченка „Країна Фед“ і „Притулок святої Терези“—відіграють, безперечно, позитивну роль на путі розвитку радянської дитячої драматургії. Автор, як ми бачили, виявляє певне уміня обрати цікаву, потрібну тему, соціально загострити ідейне спрямування твору, розгорнути в основному фарбу галерею персонажів, напружити сюжетну лінію п'єси тощо.

Проте водночас елементи поверховості і літературщини не обминули деякі ситуації і декотрих персонажів п'єси О. Донченка. Уникнути цих хиб, на нашу думку, Донченкові пощастить лише при умові ще глибшого і наполегливішого вивчення психології своїх маленьких героїв і свого маленького читача та глядача. Боже саме ці прогалини в знанні дитячої психології іноді спричинювали в автора констатовані вже суперечливі, невиправдані моменти в поведінці і вчинках героїв.

На все це особливо слід зважити, враховуючи, що наш маленький читач і глядач надзвичайно вибагливий і слушно допитливий. Тимто фальш чи неясність майже ніколи не пройде повз нього, повз його увагу.

НОВІ ВИДАННЯ ТВОРІВ В. І. ЛЕНІНА УКРАЇНСЬКОЮ МООВОЮ

За постановою ЦК КП(б)У [Партвидав видає нові переклади українською мовою творів В. І. Леніна: тридцятитомника (повної збірки) і шеститомника (вибраних творів).

Шеститомник передбачено видати цілком до кінця цього року. Тридцятитомник вийде протягом 2—3 років. 1935 року має вийти з друку дев'ять томів повної збірки. Вартість шеститомника становитиме 18 крб. і тридцятитомника — 90 крб. Вже вийшов з друку XI том тридцятитомника (переклад за редакцією академіка О. Шліхтера), що охоплює твори В. І. Леніна за час з 5 березня до 16 червня 1907 року, тобто за період II Державної думи. Вийшов з друку також III том шеститомника (вибраних тво-

рів, переклад зроблено за редакцією Ф. Біляєва), що містить вибрані твори Леніна за 1914 — 1917 рр. Твори розбито по відділах; „Імперіалізм“; „Війна, революційна криза і тактика партії“; „Крах II Інтернаціоналу і боротьба за III Інтернаціонал“; „Лютнева революція та її перспективи“; „Середпартійні питання“; „Пролетаріат і партія на шляхах до Жовтня“ тощо. III том опрацьовано в червону коменкорову оправу з чорним тисненням; XI том — у темносиній розкішній оправі з золотим тисненням.

Для харківських передплатників при обласній філії Партвидаву (вул. Вільної Академії, 7) відкрито спеціальну експедицію для роздачі томів.

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ

Подорож письменників по Дніпру. Наприкінці липня від мальовничих берегів Києва відчалив вниз по Дніпру до Херсона один з кращих пароплавів „Комунар“. Близько 80 письменників України вирушило у десятиденну екскурсію-прогулянку по великій водній магістралі Радянської України.

Екскурсію організовано з ініціативи секретарів ЦК КП(б)У товаришів С. В. Косіра й П. П. Постишева.

Занашне повітря Дніпра, палюче сонце, розкішні краєвиди квітучої

індустріально-колгоспної України, — все це дасть прекрасний відпочинок письменникам і їхнім сім'ям (письменники вирушили з своїми сім'ями, кожний має окрему зручну каюту).

По дорозі письменники оглядатимуть: Канів, де відвідають могили Т. Шевченка, Кам'янське, Дніпропетровськ, Дніпрогес ім. Леніна, Херсон тощо. Письменники зустрічатимуться з робітниками заводів, з колгоспниками придніпровських сіл.

Для участі в екскурсії спілка радянських письменників запросила ви-

датних письменників Москви та Ленінграда й представників українського радянського театру, музики й образотворчого мистецтва.

З екскурсією виїхали: бригада Союзнохроніки, яка фільмуватиме подорож, та представники преси.

Під час подорожі письменники читатимуть свої нові твори, відбудуться вечори самодіяльності.

Республіканська творча нарада з питань дитячої літератури. У жовтні ц. р. з ініціативи НКО УРСР, Спілки радянських письменників і Дитвидаву України в Києві скликається республіканська творча нарада з питань дитячої літератури.

Українська радянська література для дітей, перебуваючи під пильною увагою в її нашої партійно-радянської громадськості, зробила за останній рік величезний крок вперед.

Перед Дитвидавом стоїть конкретне завдання серйозно і вдумливо проаналізувати все, що створено в галузі дитячої літератури за останній час: відзначити досягнення, підкреслити недоліки і знайти засоби перемогти їх. З цією метою скликається у вересні республіканська нарада з питань дитячої літератури.

Порядок денний наради передбачає критичний розгляд творів для дітей за ознаками віку. Так, по лінії дошкільної літератури будуть критично проаналізовані твори Наталі Забили, Лейб Квітко, Марії Пригари, Хани Левіної, Оксани Іваненкової та ін.; питання літератури для дітей молодшого шкільного віку будуть висвітлені за допомогою критики творів П. Панча, О. Копиленка, М. Трублаїні, Даниеля, Бловштейна, Ністера та ін.; обговорення літератури для дітей старшого й середнього віку піде по лінії критичної оцінки творів В. Владка, Ю. Шовкопляса, М. Трублаїні, Я. Кальницького, Ф. Сіто, Сказбуша, Орлянда, Аронського, Бранта; нарешті, нарада розгляне питання драматургії для дітей — цю найвідсталішу ділянку. Тут передбачається критичний аналіз п'єс Донченка, Даниеля, Роснянського й Бедзика.

Крім цих, основних питань, нарада обговорить також питання про художнє оформлення дитячої книги. Хоча в цій галузі і значні досягнення,

але є над чим серйозно попрацювати. Дитвидав розгорнув уже широку підготовчу роботу до наради.

За директивою Відділу культури й пропаганди ленінізму ЦК КК(б)У в цій роботі беруть активну участь культпропи обкомів і місцеві організації Спілки радянських письменників.

Порядком готування до наради видавництво накреслило — і уже частково реалізує — широкий план проведення творчих вечорів письменників і художників.

Розпочато активну проробку дитячої літератури на підприємствах, у бібліотеках серед дітей, педагогів та батьків. Так, за директивою бібліотечного сектору НКО, дев'яносто вісім районних і обласних бібліотек збирають рецензії у дітей на прочитані книги.

Нова п'єса драматурга Івана Кочерги. З напруженою увагою прослухали нову п'єсу драматурга Івана Кочерги письменники й поети, що зібралися 17 ли на в приміщенні Спілки радянських письменників України (Київ). На читанні п'єси були присутні: голова Спілки радянських письменників України т. Сенченко, тт. Тичина, Панч, Пятяк, Копиленко, Фефер, Резнік, Голованівський, Тардов, Гофштейн, Усенко, Рибак, Терещенко, Мокреєв, Скляренко та інші.

Нова п'єса Івана Кочерги „Підеш — не вернешся“ в яскравих образах розповідає про властивості і парадокси простору, про його переможців-білшовиків та про ті шляхи, які люди проходять у просторі і в своїй свідомості.

Події п'єси розгортаються навколо радянської експедиції, що вирушає до далеких пустинь Азії обслідувати солончаки „Барса кельмес“ („Підеш — не вернешся“), які вважалися непрохідними. Ця назва створює сюжетний і навіть ідейний лейтмотив п'єси.

Експедиція досягає своєї мети, зокрема, вона переборює непрохідне „Барса кельмес“. Та ніхто з учасників експедиції не вертається назад таким, яким був раніше, а йде вперед — на боротьбу.

Висока майстерність п'єси, сміливість художньо-ідейного задуму, вміле орудування драматургічним матеріалом і яскравість образів — усе це

підпреслювалось у виступах після читання п'єси.

Обговорення п'єси тривало два дні.

До творчої зустрічі з письменником Островським. Письменницька громадськість України виявляє інтерес до хворого письменника комуніста героя Островського М. (автор відомого роману „Як гартувалася сталь“).

Передбачається організувати велику творчу зустріч письменників України з т. Островським. Для організації зустрічі виділена делегація в складі тт. Шупака, Первомайського і Коцери. Зустріч відбудеться цього року в Сочі.

Критична секція СРПУ, на завдання правління СРПУ, організує критичний розгляд творів М. Островського.

Новий роман М. Островського. Автор відомого твору „Як гартувалася сталь“ М. Островський написав новий роман „Народжені бурєю“. „Народжені бурєю“ — каже автор, — це антифашистський роман. Час — кінець 1918 року. Місце дії — Західна Україна. Німецьке окупаційне військо тікає з України, переслідване червоними партизанами. Польська шляхта — поміщики, фабриканти, банкіри — захоплюють владу, готуються винити опір революційним загонам, що підходять до міста.

Комуністи також готуються до боротьби. (Творюється підпільний обласний комітет. Підпільний осередок комсомолу — вірний помічник партії. У жорсткій боротьбі з кривавим польським фашизмом — батьки й діти йдуть пліч-о-пліч.

Диспут про книгу М. Островського „Як гартувалася сталь“. У Красному Лучі (Донецька область) відбувся диспут про книгу М. Островського „Як гартувалася сталь“.

Книжку читали понад 1.200 чоловіка. В диспуті взяли активну участь близько 100 чоловіка. Учасники диспуту надіслали листа письменникові, в якому, між іншим, пишуть: „Ми любимо твою книгу, дорогий товаришу Островський, любимо тебе. Ми знаємо, що, не зважаючи на свою хворобу, ти напишеш ще багато таких же хвилюючих творів, як і ця книга“.

Новий клуб ім. Пушкіна. В м. Кам'янці, Київської області, на території сірникової фабрики „Червоний Жовтень“ у будинку, де на початку XIX с. відпочивав А. С. Пушкін, відкрито клуб імені великого поета.

Зустріч письменників Харкова з італійською делегацією Профінтерну. 13 липня в приміщенні Харківського обласного правління Спілки радянських письменників відбулася тепла зустріч італійської делегації Профінтерну з письменниками м. Харкова. Представник делегації інформував про склад делегації, мету її подорожі по Україні, а також передав привітання від італійських робітників.

Член Обласного правління СРПУ т. Гільдін в широкій і запальній промові охарактеризував досягнення Радянського Союзу, Радянської України на всіх ділянках, зокрема на фронті культурного будівництва, ознайомив делегацію з досягненнями радянської літератури України, яких вона дійшла в галузі літератури в жорсткій боротьбі з контрреволюціонерами, троцькістами і націоналістами. Тов. Гільдін докладно спинився на всебічній і постійній увазі з боку нашої партії і мудрого її керівника товариша Сталіна до літератури, до письменника, та виклав різницю між радянським письменником — „майстром людських душ“ і письменником буржуазної Західної Європи, підзначивши величезну відповідальність і незнану радість у творчості радянського письменника — активного учасника будівництва соціалізму.

— Ми — робітники, колгоспники, трудові інтелігенція — всі з величезною радістю виконуємо свою роботу, працю. Праця у нас — це гордість і радість. Гордість і радість пролетаріату і всіх трудящих, що будують безкласове суспільство на одній шостій частині світу. Наш союз — це соціалістична батьківщина пролетаріату, трудящих СРСР і всього світу.

Після короткого слова-відповіді представника італійської делегації відбулася жвава розмова між окремими членами делегації і письменниками.

Зустріч закінчилась товариською вечерею.

Над чим працюють харківські письменники. Останні праці харківських письменників свідчать про їхнє нове творче піднесення.

Іван Кириленко працює над сценарієм „Українські селяни“. В ньому автор показує заможне життя українського колгоспного села, вихованих партією знатних людей сільського господарства. Одночасно працює над другою частиною повісті „Аванпости“.

Володимир Кузьміч закінчує роман „Висоти“ про героїв страотсери.

Юрій Смолич закінчив роман „Наші тайни“ на тему про молодь періоду імперіалістичної війни. Рман друкується в журналі „Червоний Шлях“¹. Тепер він працює над науково-фантастичним сценарієм для київськї кінофабрики.

Юрій Яновський накладом Держлітвидаву випустив у світ роман про громадянську війну „Вершники“.

Єврейський письменник Хаїм Гільдін працює над великим романом про Дніпрогес.

Одеські письменники до 20-річчя радянської влади. В редакції одеської обласної газети „Чорноморська комуна“ відбулася нарада письменників м. Одеси за участю т. Кулика.

Нарада була присвячена готуванню до 20-річчя радянської влади.

У своїх виступах письменники намітили конкретний план участі в роботах всесоюзної і всеукраїнської редакції двох п'ятирічок. Зокрема намічено видати окремий літературний альманах в Одеській області. В наряді взяв участь представник всеукраїнської редакції історії фабрик і заводів т. Потапчик.

З літературного життя Криворіжжя. За останній час на Криворіжжі помічається піднесення масового літературного руху. Постанова Дніпропетровського обкому КП(б)У „Про поживлення роботи літературних організацій області“ поставила перед партійними й профспілковими організаціями завдання всьляком сприяти роботі літературних

гуртків, прислухатися до запитів літгуртківців, чуло ставитися до їхніх вимог.

Міська газета „Червоний гірник“ вже видала до десятка літературних сторінок, в яких взяли участь члени літгуртків. Редакція щодня одержує багато творів початківців.

Але треба сказати, що не всюди зрозуміли як слід постанову обкому. На руднях ім. Хатаєвича, Лібкнехтівській та інших недавно організованих гуртки починають стишувати свою роботу. Дуже рідко скликають збори, ще рідше відбуваються заняття. Рудничні організації зовсім забули таку відповідальну ланку, як розгортання масового літературного руху. А на руднях Губарський, імені Кагановича, Артемівський ще й не бралися до організації літгуртків, хоч початкуючі літературні сили є серед робітників.

Збірка 15-річчя звільнення Києва від польських окупантів. Незабаром має вийти багато ілюстрована збірка — „15-річчя звільнення Києва від польських окупантів“.

До цього видання увійшли твори, спеціально написані до свята.

Обсяг збірки — 6 друкованих аркушів.

Книга про Котовського. Видавництво „На варті“ до 10-річчя смерті талановитого пролетарського командира Г. І. Котовського здало до друку книжку Шейдемана „Котовський Г. І.“, в якій показано бойовий шлях Котовського — від командира невеликого загону бесарабських червоних партизанів до командира бригади, дивізії, корпусу.

Перші підсумки роботи Держлітвидаву України. Державне літературне видавництво існує менше ніж півроку.

Зраз уже можна підбити перші підсумки наслідків об'єднання видавництва „Художня література“ та „Радянська література“ в єдине Державне літературне видавництво України.

Складаючи свій річний план на 1935 рік, Держлітвидав основний наголос в своїй роботі зробив на сучасній українській літературі та українській класиці.

¹ Дов. №№ 4, 5, 6, 7, 8.

З річного плану на 215 назв запроектовано видати 110 назв сучасної та 18 класичної літератури. Крім того, запроектовано видати 27 назв бібліотеки читача-початківця, перебічно по 2 аркуші книжка.

За I квартал діяльності Держлітвидаву вже вийшли друком такі назви з оригінальної літератури: І. Микитенко — „Вибрані твори“, „Лівчата нашої країни“, „Утро“ та художньо оформлене видання — „Бастиля божої матері“; М. Тарлов — „Орлик“; В. Охременко — „Родина“; М. Рильський — „Київ“; Черняков — „Радість“; В. Торин — „Утверждение“; Л. Первомайський — „Лірика“; Є. Фомін — „Мічурін“ та інші.

Окремо слід згадати про збірку „Українська народна пісня“ (масове видання, перший тираж 50.000 — за редакцією тов. А. Хвилі).

Держлітвизав розгорнув також велику роботу з видання класичної української літератури. Вже вийшли з друку: Марко Вовчок — I том двотомника; Михайло Коцюбинський — „Фата Моргана“; Іван Франко — „Бориславські оповідання“; Т. Г. Шевченко — „Сон“, „Кавказ“. Найближчим часом виходять з друку: Іван Нечуй-Левицький — „Вибрані тво-

ри“; Марко Вовчок — II том; I том п'ятитомника Франка, що готується до друку. Держлітвидав готує до друку: Є. Гребінка — „Оповідання“, Л. Глібов — „Байки“, одностомник; П. Грабовський — одностомник; М. Коцюбинський — чотиритомник; Леся Українка — чотиритомник; Іван Франко — п'ятитомник; С. Васильченко — одностомник та художньо оформлене видання „Енеїди“ І. Котляревського.

Уся класична література видається з передмовами, примітками, при чому тексти звірено з оригіналами й очищено їх від усього націоналістичного мотлоху, що його подавали свого часу шкідники-націоналісти, які один час дуже „активно“ займалися редагуванням класиків.

Незабаром мають вийти такі назви сучасної літератури: І. Кочерга — „Світчине весілля“; В. Собко — „Лінія“; С. Левітіна — „Отверженые“; І. Кириленко — „Перешитовка“; „Аванпости“; О. Копиленко — „Народжується місто“; П. Панч — „Повісті“; І. Микитенко — „Ранок“; Я. Гримайло — „Так слава життю“; Т. Кравченко (Орісіо) — „Хліб“; Іван Ле — „Роман Міжгір'я“; П. Усенко — „Поєзії“; В. Алешко — „Пожар“; М. Терещенко — „Любов і зненависть“.

МУЗИКА

„Жінхоранс“. Український музичний фронт збагатився ще на одну культурну й цікаву організацію. Мова йдеться про український жіночий театралізований хоровий ансамбль Наркомосвіти, що цього року переїхав з Полтавщини на постійну роботу до столиці — Києва.

„Жінхоранс“ складається з 13 співачок. Керує ним відомий знавець українського пісенного та танкового фольклору, композитор В. Герховинець. Репертуар ансамблю складається з кращих зразків української народної творчості та пісень інших народностей СРСР.

Найкращі якості „Жінхорансу“ — це чудова стрункість звучання, ритмічна витриманість, ясна й чітка вимова тексту виконуваних пісень. В багатьох піснях вдало передається місцевий колорит, зміло відтінюється притаманний даній пісні настрій.

Театралізація ансамблю полягає в цілій системі сценічних рухів, най-

частіше однотипних для всіх виконавиць. Ці рухи скеровані на підсилення драматичної виразності тексту або на підкреслення побутового колориту пісень.

Зовнішнє вбрання артисток змінюється під час виконання програми двічі. В першому відділі концерту вони одягнені в строго витримані європейські сукні, а в другому — вони виходять на сцену в розкішних національних українських костюмах, що складають багатобарвну і надзвичайно яскраву гаму тонів.

Найцікавіше в програмі — „Веснянки“. Ці веселі й жваві народні весняні гри з співом і танками представлені в „Жінхорансі“ дуже виразливо, мальовничо і життєрадісно.

„Жінхоранс“ має прекрасні перспективи дальшого зростання. Він, безперечно, відіграє велику роль у пропаганді пісенної творчості численних народностей Радянського Союзу.

Об'єднаний концерт симфонічного оркестру і хорів капел. 30 липня в міському саду ім. Постишева (Харків) відбувся об'єднаний концерт симфонічного оркестру разом з хоровими капелами заводів „Канатки“ та „Серпа і Молота“.

Об'єднана хорова капела „Канатки“ та „Серпа і Молота“ в складі 90 чоловіка провела велику роботу над опануванням музичної культури.

На сьогодні об'єднана капела становить високохудожній колектив, що має в своєму репертуарі ряд складних музичних творів.

30 липня капела з оркестром виконала хорову арію з опери „Винова дама“, арію „Наклеп“ з опери „Севільський цирюльник“ і кантату Гедіке „Слава радянським пілотам“.

Крім того, було виконано капелю і оркестром ряд народних пісень: „Вишеньки - черешеньки“ — Леонтовича, „Веснянка“ — Лисенка, „Стій на варті“ — пісня американських робітників тощо.

Оркестр грає під управлінням професора Я. Розенштейна; хором диригує А. Житніков.

Самодіяльна опера в Харкові. В Харкові до жовтневих свят організується самодіяльна опера. Симфонічним оркестром народних

інструментів керуватиме проф. Крамаренко. Оперу обслуговуватиме постійний хор ХНЗ. Першою постановою самодіяльної опери буде „Запорожець за Дунаєм“.

Опера „Броненосець Потьомкін“. Композитор Олесь Чишко закінчив клівір опери „Броненосець Потьомкін“, написаної ним за умовою з дирекцією Одеського державного театру опери і балету до 30-х роковин повстання потьомкінців.

Лібретто опери написав Л. Розен за найближчої участі композитора. Опера має 8 картин (4 акти).

Серед дієвих осіб в опері центральними є матрос Матюшенко, Вакулинчук та інші учасники повстання. Лібретто опери побудовано на історичних документальних матеріалах, як заклик потьомкінців, статті Леніна про повстання, статті т. Воровського про „Потьомкін“ тощо.

За розгортанням дії автор подає побутові сценки, в яких вдало використовує народний пісенний матеріал.

Автор опери, композитор Олесь Чишко — вихованець харківської консерваторії, автор двох опер і великої кількості вокальних і інструментових творів. Нині Олесь Чишко працює в Ленінграді, як композитор і артист-співак.

ТЕАТР

До створення драматургії для дітей. В червні Харківський ТЮГ закінчив свій сезон. Минулий сезон характерний творчим піднесенням, що виразно позначилося вже після викриття й ліквідації контрреволюційного націоналізму. Про це насамперед свідчить репертуарна лінія, яку вів театр, намагаючись продемонструвати перед юними глядачами багатогранність і багатогранність тем.

Усього за минулий сезон ТЮГ показав п'ять нових постанов. Тут насамперед треба відзначити „Сказку о царі Салтане“ за Пушкіним і Римським-Корсаковим, в обробленні Крамського і в його ж постанові. Цей яскравий барвистий спектакль, що пройшов більш як 50 разів, заслужено мав величезний успіх юного глядача. З великим успіхом пройшла також понад

50 разів п'єса для дітей старшого віку, що трактує питання пильності, — „Ворог“ Шестакова (поставив Земгано), незмінною симпатією глядача користувались і „Фріц Бауер“ Шелехової і Сац, п'єса на інтернаціональну тематику (поставив Крамського), і „Путь далека“ — п'єса-гра Шестакова, що змальовує класову солідарність (нова постановка Земгано), і „Павлик Морозов“ („Хмурое устье“) Бочина, що трактує тему героїки й любові до соціалістичної батьківщини, в постанові Крамського.

Певна річ, трудно нині говорити про весь репертуар театру в наступному сезоні. Але є вже три п'єси, на яких зупинилося художнє керування і круг яких розгорнено вже велику творчу роботу. Це — казка Андерсена „Матрос і школяр“, „Розбійники“ Шіллера і нова казка в віршах

єврейського поета Пінчевського „Аистенок“ („Лелеченя“) в перекладі на російську мову молодого поета Арона Копштейна.

У світлі висловлювань всесоюзного і всеукраїнського з'їздів радянських письменників про розмаїтість жанрів, в світлі неодноразових виступів Н. К. Кружської про значення казки особливий інтерес має „Лелеченя“ Пінчевського.

Режисер І. Земгано, якому доручено поставу „Лелеченяти“, так характеризує п'єсу й завдання постанови:

— Пінчевський — один із небагатьох драматургів, що взявся за трудне завдання створити дійсно радянську казку, і успішно розв'язав його. Головні дві особи нової п'єси — це тварини: песик, півень, курка, лелека, гуска, мавпи, слон, крокодил і ін. і всього двоє людей — піонер Коля і негриня Яруб.

Сюжет казки не складний, але дуже барвистий.

Край міста. Свійські тварини за проводом Колі беруть шефство над осиротілим Лелеченям, виховують його, вчать літати. Наближається осінь, і з усіма птахами, що покидають на зиму край, відлітає й Лелеченя, обіцяючи вернутися в рідну країну, коли настане весна. В тропічних землях, куди прилетіло Лелеченя, воно зустрічає осиротіле негрня, якого виховують слон, мавпа, жираф та інші тварини. Всі вони швидко сходяться, виникає велика приязнь. Настає час повороту, і Лелеченя разом з негриньєю Яруб, в товаристві своїх друзів-тварин рушають в СРСР, батьківщину Лелеченяти, в цю казкову країну, про яку вони так багато чули.

Але лице нашої країни міняється не днями, а годинами, і замість колишніх невеликих містечок виникають нові велетні міста. Лелеченя не пізнає рідних місць, не пізнає містечка, що перетворилося на квітуче місто. Аж з допомогою своїх давніх друзів, свійських тварин, яких воно тут покинуло, вилітаючи на чужину, Лелеченя і разом з Ярубом щастить, нарешті, знайти своє кубло. На той час сюди ж прибувають і заморські друзі їхні — слон, мавпа, і всі вони дружного родиною походжають вулицями нового дивного міста.

Така казка Пінчевського. Вся вона

надзвичайно радісна, оптимістична, сонячна, як сонячна й радісна наша радянська дійсність. Ці настрої, що пронизують всю п'єсу, гарно висловлені в співах, що проходять, як лейтмотив, через усю казку:

Солнце приветствует нас, улыбаясь,
Прекрасное лето, счастливые дни.

В яскравій феєричній формі казка трактує дві теми: тему дружби й колективізму і органічно переплетену з нею тему показу соціалістичного будівництва.

В п'єсі багато елементів для сценічного спектакля: тут і пантоміми, танці, хори, тут і феєричність, але без ніякої домішки символіки й містики, яких так багато в театральних казках західних драматургів. Все це дуже ускладнює ставлення п'єси. Величезне місце займає в п'єсі музика. Пише її композитор Д. Клебанов. Крім пісенного й танцювального матеріалу, в ній будуть і симфонічні картини, як ранок на краю міста, ніч у джунглях тощо.

Навколо цієї роботи ТЮГ розгорнув велику масово-підготовчу роботу: п'єса була прочитана в ряді шкіл, де виступали автор, композитор, постановник, і вона завжди викликала палке обговорення, живий відгук і нетерпляче бажання дітей якомога швидше побачити її на сцені.

Цікаво відзначити, що в процесі роботи над спектаклем у композитора Клебанова й постановника Земгано народилась думка використати музичність самої казки і створити на цьому ж матеріалі дитячу оперу, відмінну від тої роботи, яку готує нині ТЮГ. Творча бригада в складі Пінчевського, Клебанова і Земгано веде тепер велику роботу над оперою, стараючись закінчити її до осені. Для того весь текст й матеріал переводиться на музику, додані нові пісні, посилено хореографічний момент і запроваджено все те, чого вимагає специфіка оперового жанру.

Якщо авторам пощастить успішно розв'язати проблему дитячої опери, це стане великим внеском в діло створення дитячого оперового репертуару. Хоч яка бідна наша драматургія для дітей, та все ж дитячі п'єси в нас уже є, а дитячих опер нема майже зовсім.

Олімпіада робітничо-колгоспних театрів Харківщини. Демонстрація досягнень робітничо-колгоспних театрів Харківщини закінчилась 29 липня. Олімпіада тривала два тижні.

Жюрі в складі видатних робітників мистецтва підбило підсумки роботи цих театрів.

Кращими спектаклями визнано: „Загибель Надії“ в постанові 3-го робітничо-колгоспного театру і „Маруся Шурай“ — 1-го робітничо-колгоспного театру. Ці спектаклі Харківщина посилає на всеукраїнську олімпіаду робітничо-колгоспних театрів, яка відбудеться в столиці України в жовтні. Режисерів цих театрів — тт. Каратова і Каневського — премійовано.

За високохудожню і ідейну якість спектаклів, а також широко розгорнуту культурно-масову роботу нагороджено перехідним прапором обл-

профради 5-й робітничо-колгоспний театр. Вантажною автомашиною за краще обслуговування найвіддаленіших районів і колгоспів Харківщини нагороджено 4-й робітничо-колгоспний театр.

Окремих працівників усіх театрів премійовано путівками до санаторій, творчими відрядженнями тощо.

Олімпіада в цілому показала велике ідейне і художнє зростання робітничо-колгоспних театрів і їхнє величезне культурно-політичне пропагандистське значення в справі художнього виховання широких колгоспних мас.

Китайський драмгурток. При клубі ім. Леніна (Сталіно) організовано китайський драмгурток із китайців-робітників і молоді заводу ім. Сталіна. Свою першу виставу гурток показав до антиімперіалістичного дня — 1 серпня.

КІНО

Письменники в радянській українській кінематографії. Радянське українське кіновиробництво уже тепер готується до 1936 виробничого року. Основна частина цієї підготовки — це створення високоякісних сценаріїв. Радянська українська кінематографія зараз має в своїх лавах чимало письменників УСРР і РСФРР. Вони пишуть сценарії, орієнтуючись на цілком певних режисерів. Такий метод створення сценаріїв має змогу запобігти помилок минулих років. Тоді сценарії пи ались взагалі, не бралось до уваги певного конкретного кіномайстра, який має бути виконавцем даного сценарія.

Які найцікавіші приклади роботи письменників в українській кінематографії?

Письменник Юрій Яновський здав сценарій „Золоте весілля“, на тему про батьківщину, написаний в плані ліричної комедії. Крім того, Яновський буде писати ще один сценарій про цінність людини. Обидва сценарії має ставити режисер Фейнберг.

Драматург Іван Кочерга, при консультації реж. Гричера, працює над сценарієм великого сторичного фільму „Пісня про свічку“.

Письменник Леонід Первомайський пише сценарій за мо-

тивами своєї п'єси „Початок життя“. Цей сценарій, за передбаченням, має ставити режисер Луков.

Сценарій художнього фільму „Українські селяни“ пише письменник Іван Кириленко. Сценарій ставитиметься наступного року на київській кінофабриці під художнім керівництвом режисера Охлопкова (художнього керівника Московського реалістичного театру).

Письменник Олесь Донченко пише сценарій художнього ігрового фільму „Колгоспні діти“, який ставитиметься на київській кінофабриці.

Над сценарієм великого науково-фантастичного фільму інтенсивно працює письменник Юрій Смолич.

Закінчує сценарій „Директор“ В. Розенштейн. Цей сценарій, за передбаченням, ставитиме на київській кінофабриці режисер Луков.

Андрій Головка пише сценарій звукового художнього фільму для дітей „Дитячий Чапаєв“. Сценарій побудовано на матеріалі участі дітей в громадянській війні. Сценарій ставитиметься на одеській кінофабриці „Українфільму“.

Над сценарієм звукового фільму „Олена“ працює Кость Гордієнко. Матеріал сценарія — участь жінок в колгоспному будівництві.

Сценарій ставитиметься на одеській кінофабриці.

Про соціалістичне будівництво Донбаса пише сценарій письменник Аркадій Любченко.

Одночасно до роботи в українській радянській кінематографії притягуються літературно-художні сили РСФРР.

Драматург Б. Ромашов працює над сценарієм „Батьківщина“, який планується для реж. Кавалерідзе.

Відомий російський дитячий письменник С. Маршак готує сценарій звукового комедійного фільму „Петрушка иностранец“. Сценарій ставитиметься на одеській кінофабриці.

Лев Касіль працює над створенням сценарія „Тансбалт“. Сценарій показує, як пролетарська держава допомагає дитині знайти своє місце в житті. Цей сценарій також намічено для одеської кінофабрики.

Новий сценарій для реж. Роома закінчує письменник Юрій Олеша. Цей сценарій — „Дівчина і смерть“ — присвячено темі про сучасну радянську молодь, про її моральні якості.

Письменник Авдеєнко, автор роману „Я люблю“, пише сценарій „Поєма про шахтаря“. Сценарій ставитиметься на київській кінофабриці.

Сценарій звукового фільму „Маленький и большой“ пише письменник Пантелеев. Сценарій присвячено показові того, як у радянській

країні дбають за дітей. Сценарій зафільмує одеська комсомольська кінофабрика.

Письменник Віктор Ардов, постійний співробітник „Крокодила“, пише сценарій музичної комедії „Знатні люди“. Матеріал сценарія — сьогодишнє життя української радянської столиці.

Така в загальних рисах картина допомоги українських і російських радянських письменників радянському українському кінорежисуванню.

Фільми про врожай. Харківська фабрика кінохроніки виготовила п'ять кіножурналів про перебіг збирання в Харківській і Донецькій областях, в Молдавії і Криму.

Один із журналів на тему — „Я дала слово товаришеві Сталіну дати 500 центнерів буряків з га“ присвячено роботі кращої бурякової ланки на Україні — члена президії 2-го з'їзду колгоспників-ударників Марії Демченкової.

Фільм „Колгоспна Дніпропетровщина“. У Мелітопольському районі кілька днів працювала знімальна група Союзхроніки на чолі з режисером Ердманом. Група зняла хронікальний фільм „Колгоспна Дніпропетровщина“, в тому числі — збирання врожаю, роботу комбайнів, молотарок, хлібоздачу, колгоспні табори, дитячі ясла тощо.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Збирання художніх цінностей для Всеукраїнського художнього музею. Всеукраїнський художній мейстер організував експедиції в музеї інших міст України для виявлення місцевих фондів, з яких можна буде поповнити колекції Київського музею.

Окрема експедиція відвідає Узбекистан і Таджикистан, де працівники музею збиратимуть твори мистецтва і художні речі в місцевих музеях і кишлаках для поповнення відділу музею „Радянський Схід“.

Шоста українська художня виставка в Одесі. 2 серпня в залах Одеського художнього музею відкрилась шоста українська ху-

дожня виставка картин та скульптурних робіт.

Виставку відвідують колективи робітників заводів і фабрик, курортники одеських санаторіїв та багато індивідуальних відвідувачів.

Піонер-художник. Дванадцятилітній піонер Вася Малишев, що проживає в с. Козельщині на Харківщині, подав свій проект на конкурс ескізів державного герба Таджикистана. Цей ескіз вибрано за один з кращих. Голова ЦВК Таджикистана надіслав Васи Малишеву листа і нагороду. Дванадцятилітній художник постійно виконує роботи для районної газети (карикатури) і клубу (плакати).

100 років Київського університету. 1935 року минає 100 років Київського університету. Століття університету святкуватиметься восени цього року. Тепер прозадиться велика підготовна робота до юбілею.

До юбілею готують дві великі збірки „Історія Київського університету і революційний рух у ньому“ та „Збірка по історії наук Київського університету“.

До першої з названих збірок входять, серед багатьох цінних матеріалів, дуже цікаві документи з історії польського повстання 1861 року, пов'язані з Київським університетом. У цій же збірці є ряд матеріалів, зв'язаних з такими видатними іменами, як от вчених Пірогова, Навашина, що вийшли з стін Київського університету, та сучасників — академіка О. Ю. Шмідта, академіка В. П. Затонського (кол. студенти Київського університету).

Після переходу столиці України до Києва та у зв'язку з століттям університету постало питання про перетворення його на найбільший навчальний центр, центр наукової думки. Цьому дуже сприяла ухвала Наркомосу УСРР про концентрацію вищої історичної й літературно-мовної освіти при Київському університеті. Із колишніх літературних і історичних факультетів Харківського і Дніпропетровського університетів вже добрано для перевodu і переведено до КДУ близько 370 кращих студентів, з них 120 комуністів і 230 комсомольців. Це значно підвищить прошарок комуністів і комсомольців робітників-українців у студентському колективі КДУ.

Київський державний університет стає кузницею українських більшовицьких кадрів, особливо в галузі історії і літератури.

Юбілей Харківського медичного інституту. Незабаром минає 125 років з часу заснування медичного факультету Харківського університету, перетвореного за радянської влади на медичний інститут.

Це свято є одночасно 125-літнім юбілеем медичної освіти на Україні.

До свята виготовлено три збірки наукових праць інституту. Одну з них

видано англійською мовою до міжнародного конгресу фізіологів. У художньому альбомі буде відображено всю багатогранну діяльність інституту.

Старий Вишгород. Недалеко від Києва є село Вишгород. Встановлено, що в X—XIII століттях тут було друге після Києва величезне місто Київської Русі. В центральній частині міста, де жили князі-феодалі, знайдено рештки тогочасних споруд: палаців, храмів, землянок.

Найдавніша стоянка передісторичної людини на Україні. Палеолітична стоянка коло с. Гонці на Харківщині — найдавніша стоянка передісторичної людини на терені Радянської України. Вчені визначають її давність до 100 тисяч років.

Спеціальна експедиція Інституту історії матеріальної культури Української академії наук досліджує тепер цю стоянку. В складі експедиції працюють також наукові співробітники Московського державного історичного музею та Державної академії історії матеріальної культури.

Ливарня XIII століття. Під час геологічних розкопок городка XIII століття в селі Райки, Бердичівського району, між іншим, знайдено рештки ливарного виробництва, яке було тут розвинене на базі місцевих болотистих залізних руд.

Особливий інтерес становлять для дослідника знайдені тут уламки тиглів, так звані „чужки“, куски заліза, які одержано „сиродутним“ способом, грудки болотної залізної руди тощо.

Всі ці матеріали дадуть можливість Інститутові історії матеріальної культури УАН встановити технологічний процес стародавнього ливарного виробництва.

З цінностей Миргородського краєзнавчого музею. В Миргородському краєзнавчому музеї зберігається надзвичайно цікава колекція художніх альбомів, виданих понад сто років тому.

Що ж становлять собою ці музейні рідкості і як вони потрапили до Миргородського музею?

Щось із п'ятнадцять років тому організатор радянського Миргородського музею, художник А. Ю. Сластьон випадково виявив у С. Хомутці, де колись жив декабрист Муравйов-Апостол, колекцію художніх альбомів — цінних гравюр на міді.

Ця колекція — документ великої праці наукової експедиції, вирадженої Наполеоном I під час завоювання Єгипта 1798 - 99 року. Наукова експедиція, очолювана вченими Маяжом і Бертолі, дала знаменитий „Опис Єгипта“. Ілюстровані альбоми показують рельєфи, флору, фауну, археологію, краєвиди міст, храмів, пірамід, гробниць, сцени з життя Єгипта.

Разом із знаменитим „Описом Єгипта“ виявлено два великі альбоми з гравюрами на міді, що показують Італію, острів Сіцилію і розкопани Геркулана. Знахідка 1808 року була придбана в Парижі батьком декабриста, Іваном Матвійовичем Муравйовим-Апостолом, який при Александрі I з 1805 року безвизно жив у Хомутцях на Миргородщині.

Над чим працює Центральний архів революції. Центральний архів революції закінчив добір матеріалів для збірника про події 1905 року на Харківщині. В збірнику будуть вміщені знайдені на Харківщині документи, фото, листівки, пов'язані з революційними подіями того часу.

Для п'ятого тому „Історії громадянської війни“ архів готує матеріали про підпільну роботу більшовиків Харкова в часи німецької окупації і денікшини.

Одночасно Центральний архів збирає матеріал до юбілейного збірника, присвяченого юбілеєві Харківського університету.

Серед знайдених за останній час цінних документів особливий інтерес становить щоденник офіцера-кулеметника Ковальова з описом розстрілу робітників на Московській вулиці 12 грудня 1905 року.

Архівом зібрані також деякі документи про життя і революційну роботу С. М. Кірова.

ПО РЕСПУБЛІКАХ СРСР

Р С Ф Р Р

Доповіді делегатів Міжнародного конгресу оборони культури. В останніх днях липня в Будинку письменників ім. Маяковського (Ленінград) відбувся поширений пленум Ленінградського обласного правління Спілки радянських письменників.

Велику доповідь про конгрес і про закордонні враження зачитав делегат конгресу Н. С. Тихонов.

Своїми враженнями про закордонну подорож поділився делегат конгресу Алексей Толстой.

Зустріч українських і московських молодих письменників з ленінградцями. В Ленінграді з ініціативи журналу „Резец“ відбулася творча зустріч письменників — учасників журналу — з бригадою московських та українських письменників, що їздила на Біломорський канал. Від України в зустрічі брали участь молоді письменники С. Воскресенко, І. Вирган, Г. Саченко, П. Северов і Р. Скоморовський.

Вечір зустрічі в Ленінградській спілці письменників відкрився вступним словом редактора „Резца“ М. Майзель. П. Северов розповів про роботу журналу „Літературний Донбас“ з молодими авторами. С. Воскресенко розповів про роботу кабінету молодого автора при Спілці радянських письменників України. Р. Скоморовський поінформував про методи виховання молодих письменників, які зв'язані з журналом „Советская Литература“.

В другій частині вечора учасники зустрічі читали свої твори. Від ленінградців читали Євстафєв, Охлопков, Кежун і Лівшиц; від москвичів — Є. Шевелева, М. Алігер, А. Недогонов, від бригади письменників України з своїми творами виступили С. Воскресенко, І. Вирган, П. Северов і Р. Скоморовський.

Потім відбувся обмін думок про прочитані твори. Виступили критики і ряд письменників.

„Резец“ цій зустрічі присвятив спеціальний номер. Цей номер, а також друкування творів ленінград-

ських письменників у журналах „Літературний Донбас“ і „Советская Литература“, що виходять на Україні, зміцнюють творчий зв'язок між київськими, доббасівськими й лєнінградськими письменниками.

Хуліо Альварес дель Вайо в СРСР. В липні до Москви прибув іспанський письменник і громадський діяч Хуліо Альварес дель Вайо. Вперше він був в СРСР 1922 року на Україні, в дні, коли революційна країна тільки но почала оправлятися від тяжких струсів, загоювала рани, заподіяні інтервентами і громадянською війною.

Тепер іспанський письменник приїхав до СРСР просто з міжнародного конгресу оборони культури. Він — член бюро утвореної конгресом Міжнародної асоціації письменників.

Дель Вайо був в Москві на карнавалі. Разом з радянськими письменниками був в гостях у Ромен Роллана.

З Москви дель Вайо вирушив у подорож по СРСР. Він уже відвідав Київ, Харків, Ростов, Дніпропетровськ. Має побувати в столиці Кабардино-Балкарської республіки — в Нальчику, в Азербайджані — Баку, Грузії — Тифлісі, Вірменії — Еривані, Аджаристані — Батумі.

Як наслідок чотирьох відвідин іспанським письменником Радянського Союзу вийшли дві його книги про СРСР — „Нова Росія“ і „Росія через п'ятнадцять років“, а також роман „Червона путь“ про російську і німецьку революцію. Теперішній приїзд дель Вайо до країни Рад знайде також своє відображення в замисленій письменником новій книзі, в якій він хоче показати різні країни. Центральне місце в цій „панорамі світу“ автор приділяє СРСР.

Пам'ятник письменникові Подьячеву. Мишло цвтора року з дня смерті відомого письменника Подьячева. Письменника поховано біля села Оболянова, Комуністичного району. Комуністичний РВК виніс постанову про збудування пам'ятника на могилі письменника. Колгоспники села Оболянова прохають надати їхньому селу ім'я Подьячева.

Центр радгоспно-колгоспної драматургії. При секції

драматургів Спільки радянських письменників організовано групу авторів радгоспно-колгоспного театру, що має стати центром радгоспно-колгоспної драматургії. Групою керує Ан. Глебов.

Ця група має завдання виявляти і створювати драматургічні кадри для радгоспно-колгоспних театрів, залучати кращих драматургів до розробки сільської тематики.

В плані роботи групи — організація творчих вечорів окремих авторів, видання збірок кращих колгоспних п'єс і виявлення талановитих авторів на місцях.

Особливу увагу буде приділено створенню репертуару малих форм для села, притягненню критики до аналізу радгоспно-колгоспних п'єс, опрацюванню методологічних питань тощо.

П'єси Івана Микитенка Гослітздат друкує збірник п'єс українського драматурга І. Микитенка. У книгу ввійшли п'єси: „Диктатура“, „Дівчата нашої країни“, „Соло на флейті“ та інші.

Зимовий сезон МХТ-2. МХТ-2 розпочне свій театральний сезон п'єсою „12-а ніч“, а потім покаже іноземним гостям, що прийдуть на фестиваль мистецтв, п'єсу „Іспанський піп“. Пізніше театр поставить п'єсу українського драматурга Л. Первомайського „Початок життя“, п'єсу Горького „Васса Железнова“ та п'єсу Лопе де-Вега „Собака садівника“.

Фільм про Кірова. Над фільмом „Кіров у Грузії“ працюють тепер кіно-режисер С. Тимошенко і письменник Н. Тіхонов.

Картину ставить орденоносна фабрика Ленфільм. Кірова гратиме народний артист республіки Бабочкин.

Фільм „Москва“. Московська фабрика Союзкінохроніки вже приступила до зйомання повнометражного фільму „Москва“. Автори сценарія — Кауфман і Агапов. Основна тема фільму — реконструкція столиці світового пролетаріату.

Зліт московських художників. В червні відбувся загально-московський зліт художників, присвячений підготовці до виставки „Індустрія соціалізму“.

Зліт відкрився виступом голови оргкомітету виставки „Індустрія соціалізму“, завідувача відділу преси ЦК ВКП(б) тов. Б. М. Таль. Говорячи про мету виставки, він підкреслив, що перед художниками стоїть відповідальне завдання — створити до історичних роковин — 20-річчя Жовтня — такі твори мистецтва, які лишилися б жити у віках.

Представник оргкомітету виставки тов. Мстиславський повідомив, що тепер вже розроблено попередній тематичний план і незабаром спеціальна комісія візьметься до розподілу тем між художниками, графіками і скульпторами. Для ознайомлення художників з соціалістичним будівництвом намічено провести великі поїздки по Воли, до Кузбаса та інших промислових центрів, а також організувати екскурсії на найбільші московські підприємства.

Зліт послав привітання ініціаторові організації виставки „Індустрія соціалізму“ наркомові важкої промисловості т. Серго Орджонікідзе.

Література до іранського конгресу. У вересні в Ленінграді відбудеться міжнародний конгрес іранського мистецтва й археології. До цього конгресу Академія наук СРСР видає великий збірник „Восток“ № 2 під назвою „Література Ірана X - XV століття“.

Сюди входять твори восьми великих поетів - класиків: Фердовсі, Хайяма, Хокані, Незамі, Сааді, Румі, Хафіза і Джамі.

Всі ці твори перекладені на російську мову й друкуються вперше.

Нова знахідка рукопису М. В. Ломоносова. На заводі ім. Ломоносова (Ленінград) серед паперів знайдено рукопис М. В. Ломоносова — переклад оди Анакреона „О лире“.

Будинок, де жив на засланні т. К. Є. Ворошилов. У віддаленому селі Північного Урала (тепер районний центр — Нироб) 1912 - 13 рр. жив на засланні К. Є. Ворошилов. Свердловський облвиконком ухвалив придбати будинок, в якому жив т. Ворошилов, і реставрувати його, зберігаючи все умеблювання, яким користувався К. Є. Ворошилов і яке

зберегла хазяйка будинку Пономарьова.

Для Пономарьової мають збудувати новий будинок. Облвиконком призначив їй персональну пенсію.

Книжкові новини. — Книга про Некрасова. Книга „Некрасов — поэт крестьянской демократии“ А. Єголіна (Гослитиздат, стр. 127, ц. 2 р. 25 к.), присвячена боротьбі за лєнінське розуміння творчості Некрасова, проти всякого роду вульгаризаторської, меншовицької критики. В книзі подається аналіз творчості Некрасова, як поета селянської демократії, великого майстра слова, — все це подається в світлі концепції Лєніна про розвиток капіталізму двома шляхами. Книга, не зважаючи на деяку конспективність, дає огляд творчості Некрасова.

— „Токио — город безработных“ (Гослитиздат, 1935 г., стр. 379, ц. 2 р.). Масовим тиражем вийшов роман революційного письменника Японії друкаря Наосі Токунага. В романі „Токио — город безработных“ описано страйк японських друкарів, що є типовою картиною героїчної боротьби пролетаріату Японії. Від загальних картин страйку автор у другій частині переходить до чіткішого відображення політичних угруповань. Всі дії подані в романі не ізольовано від політично-економічного становища країни (економічна криза, наступ на Китай тощо).

Роман „Токио — город безработных“ користується популярністю далеко за межами Японії і, зокрема, не раз його видано в Радянському Союзі в перекладах на російську, українську й інші мови.

— „Семь красных воскресений“. В тому ж видавництві „Гослитиздат“ в перекладі Н. Загєрського вийшов роман „Семь красных воскресений“ („Сім червоних неділь“) Ромона Х. Сендера, молодого іспанського романиста. Це — епізоди з вивпвненої драматизмом боротьби іспанських революційних робітників і селян. Широке полотно, з силою дієвих осіб, намальовано соковито й жваво.

— „А жизнь идет“ Кнута Гамсуна. Це продовження „Августа“ — остання книга трилогії. В романі „А жизнь идет“ змальовується

дальша доля і смерть Августа. Дія відбувається в невеликому приморському місті. Дієї особи — рибалки, фермери, дрібні торговці, консул, його родина. Частина персонажів уже знайомо читачеві з попередніх книг Гамсуна. Подаючи громадські події, автор пасивно ставиться до них, у нього своя „філософія": впливати на життя з метою його покращити — марна справа.

Авторизований переклад з норвезької М. Полієвктовой.

— „Пармський монастир" — один з кращих творів світової літератури, Стендаля, вийшов накладом „Ленгослитиздата" (другий том збірки творів) в перекладі П. Губера і М. Левберга, з великою вступною статтю Б. Рейзова, присвяченою творчій історії цього роману. В статті подано цікаві відомості про те, як відгукнувся Балзак на роман, і про те, що Стендаль намагався „правити" роман, ідучи за вказівками Балзака.

— „Волшебная гора". Четвертий том збірки творів Томаса Манна (видавництво „Художественная литература") містить у собі один з найбільших творів німецького письмен-

ника — роман „Волшебная гора" (дано першу його половину). На фоні життя туберкульозного гірського санаторія в Швейцарії розгорнуто складніші психологічні переживання мешканців санаторія, що відійшли від реальності. Надзвичайно трудний текст роману в цілому вдало перекладений В. Зоргефреєм.

— „Долой кукурузную республику", роман грузинського письменника К. Лорткпанідзе (Гослитиздат), подає колективізацію в грузинському селі. І тематикою, і реалістичною яскравістю, і відсутністю натуралізму, і соковитим гумором він нагадує „Підняту цілину". Але це не повторення її. В романі прекрасно збережено колорит грузинського села.

— „Портфель и петля". Таку назву має книга, що вийшла у видавництві „Художественная Литература", відомого революційного латвійського письменника Лінарда Лайцена. Тут подано ряд нарисів, які з великою дотепністю і памфлетною загостреністю змальовують соціал-демократичних „проводирів" і переконливо подають процес визволення мас від впливу соціал-фашистів.

АЗЕРБАЙДЖАН

Збирання фольклору. На з'їзді письменників М. Горький закликав збирати фольклор — перлини народної творчості. На заклик відгукнулися широкі трудящі маси в усьому СРСР.

В Азербайджані на заклик колгоспної газети „Азербайджан колхозчусу" збирати фольклор відгукнулися з усіх кутків республіки сільські вчителі, колгоспники, чабани, культпрацівники, селкори і ін., що почали збирати і надсилати до редакції силу пісень, казок, баят, кошма. В цих матеріалах маємо не тільки вияв перебуваної революцією свідомості людей і нового ставлення до праці, до суспільства, колективного господарства і до явищ природи, але й багатий художній матеріал, що відбиває класову боротьбу в дореволюційному селі.

Редакція газети незабаром випустить у світ окремим томом зібраний фольклор.

Пушкін тюркською мовою. Азербайджанські поети і письменники

перекладають вперше на тюркську мову ряд найбільших творів А. С. Пушкіна.

Письменник Ордубади переклав на тюркську мову трагедію Пушкіна „Борис Годунов". Письменник А. Джавад переклав повість „Капітанська донька". Поет Самед Вургун закінчив переклад поеми „Євгеній Онегін", Рагіш перекладає „Кавказького бранця", Мушфіз — „Цигани". Книгу видає Азербайджанське видавництво „Азернешр".

Музичний фольклор. Науково-дослідний кабінет при Державній консерваторії Азербайджана провадить значну роботу в справі збирання і художнього опрацювання азербайджанського музичного фольклору.

Уже зібрано значну кількість народних тюркських пісень, що їх співають ашуги в різних районах Азербайджана. Пісні записані на фонограф з наспівів відомого тюркського співака

Кар-Ягди, який нещодавно відсвяткував свій 60-річний ювілей.

Увесь зібраний матеріал увійде в збірник тюркською і російською мовами.

Родина ашугів. В селищі Чардахлу Шахмарського району живе старий відомий тюркський ашуг Авак. В своїх піснях він співає про робітників копалень, колгоспників, молодь. Наслідуючи приклад батька, його сини—Самвел і Самбуг—комсомольці, разом з батьком співають нові пісні на народних святах Азербайджана.

Нові видання Азербайджану. У видавництві Азербайджана "Азербайджан" (Азербайджанське державне видавництво) вийшли з друку: том 1-й творів великого сатирика, драматурга Молла-Насреддина; повна збірка творів класика XIX століття Закіра; поезії відомого поета XVIII століття Вакіфа.

З перекладної літератури виходять з друку книжки: "Війна і мир" — Л. Толстого, "Дворянське гніздо" — І. Тургенєва та "Піднята цілина" — М. Шолохова.

БІЛОРУСЬ

Твори Ромен Роллана білоруською мовою. Державне видавництво БСРР приступило до видання творів Ромен Роллана білоруською мовою. Незабаром буде здано до друку "Кола Бреньйон". В цьому ж році будуть видані дві книги "Жан Крістоф".

Поема Янки Купала. Вийшла з друку поема Янки Купала "Над рекою Аресой" білоруською і польською мовами, ілюстрована офортами роботи Малкіна.

Антологія грузинської поезії білоруською мовою. Спілка радянських письменників Білорусі приступила до видання антології грузинської поезії в перекладі на білоруську мову. До антології увійдуть кращі твори сучасних радянських поетів Грузії.

Всенародне свято на екрані. Всенародне свято радянської Білорусі — XV роковини визволення БСРР від білополяків та одержання ордена Леніна — Білдержкіно зафільмовано і демонструється на екранах.

Нові кінофільми в БСРР. Протягом 1935-36 рр. білоруська кінематографія покаже глядачеві 15 нових художніх фільмів. Уже виготовлено фільм "Золоті вогні" (сценарій Бродяняського) та "Повноліття" — за сценарієм Зельцера. Незабаром будуть випущені фільми "Земля спереду" (сценарій Вольшинцева, режисер Шпіц та Мільман). Білоруський письменник Вольний написав сценарій "60 паралель". Цей фільм ставить режисер Аршанський. І. Барашко написав сценарій "Дніпро в огні", на історичну тему про повстанський рух лісоплавців Білорусі 1906-07 рр.

ГРУЗІЯ

На передових постах літературного фронту Грузії. Промова П. П. Постишева на останньому пленумі Спілки радянських письменників України прозвучала для письменників Грузії так, неначе вона була виголошена на пленумі їхньої Спілки. Вона висвітлила багато істотних питань письменницького життя й роботи і чітко поставила ряд нових важливих завдань. Промова дала поштовх до критичного перегляду письменницької й поетичної тематики і взаємин письменників між собою. Основні засади цієї промови цілком

відповідають і грузинській письменницькій дійсності.

Все це було підкреслено на зборах активу Спілки радянських письменників Грузії, що були присвячені обміркуванню промови П. П. Постишева. І доповідач — відповідальний секретар Спілки Д. Деметрадзе, і промовці — тт. Бесо Жгенті, Сандро Еулі, Сімон Чіковані, Тіціан Табідзе, Шалва Дадіані та інші — говорили про те, що саме треба виправити в роботі грузинських письменників на основі промови тов. Постишева.

Грузинські письменники віддають

помітну перевагу історичній тематиці. Показати і дати поглиблений аналіз нашого соціалістичного будівництва, про що говорить т. Постишев, показати живе трудове сьогодні, радісну людину, що вболіває за свою справу, — це ще не стало головним у роботі письменників і поетів Грузії.

— Це не значить, — говорив на зборах т. Деметрадзе, — що треба відмовитися від історичних тем. Минули Грузії, як і минуле всієї нашої соціалістичної батьківщини, дає велику поживу розумові й серцю письменника, і забувати його не слід. Але не можна через нього забувати про справді прекрасну дійсність, з її багатим, насиченим радістю творчості життям, не можна забувати про людину, бо сьогодні людина — це головне.

Не менш важливим питанням для Спілки письменників Грузії є і питання про кадри. Щоправда, для виховання письменницьких кадрів у нас робиться багато. В Тифлісі працюють близько півтора десятка літературних гуртків на підприємствах, при клубах і бібліотеках, і в самій Спілці є об'єднання, в яке входить близько 30 письменників-початківців, згуртованих навколо редакції „Ахалгарзла мкералі“ („Молодий письменник“); є гурток молодих драматургів. Але на зборах, зокрема в доповіді т. Деметрадзе і у виступі т. Женті, було підкреслено, що кваліфіковані письменники й поети не виявляють достатньої уваги до цих молодих кадрів.

Велику увагу доповідач і збори віддали питанням взаємин між письменниками, зокрема між письменниками-комуністами і безпартійними, встановлення дружньої атмосфери в письменницькому середовищі. Товариш Деметрадзе відзначив, як благотворно вплинула промова т. Постишева на творчість таких визначних поетів України, як Тичина, Бажан, Первомайський. Поет Сімон Чіковані, що тільки по поверненні з України, розповів, як вплинула промова т. Постишева на встановлення дружніх взаємин серед письменників на Україні.

В процесі обміркування промови т. Постишева було поставлене питання про поширення пильності, а

також про потребу викривати й виправляти припущені помилки. Помилки є і реагувати на них треба.

Такий, в загальних рисах, підсумок обговорення промови т. Постишева в Спілці письменників Грузії. Крім того, всі промовці відзначили, що, не зважаючи на деякі відмінності в письменницькому побуті й роботі, — висновки тов. Постишева цілком стосуються й до Грузії, і промова його дала основу, на якій тепер буде розгорнута робота письменників Грузії.

Готування поеми Руставеллі для академічного видання. При Інституті мови й літератури в Тифлісі утворена спеціальна комісія на чолі з проф. Корнелієм Кекелідзе, щоб підготувати поему Шота Руставеллі до академічного видання.

Від появи першого рукопису поеми до її першого друкованого видання минуло 700 років. Поема поширювалася у рукописах і кожний передисувач на свій смак скорочував або доповнював поему. Зібрано 20 варіантів „Вепхіс ткаосамі“. Найдавніші з цих рукописів стосуються до XIII віку.

Комісія має завдання, колективно вивчаючи ці варіанти, встановити текст поеми Руставеллі для академічного видання. Кожна строфа розглядається і вивчається з погляду її сюжетного значення, стилю, особливостей мови й поезики. Після такої роботи строфа дістає назву „оригіналу“ абож „варіанту“. В академічному виданні варіанти будуть видруковані дрібним шрифтом внизу сторінки.

Комісія провела вже 54 засідання. Остаточного встановлено 193 строфи, тобто перші два розділи поеми „Вепхіс-ткаосамі“.

Музей образотворчих мистецтв Грузії. Спілка радянських художників Грузії організувала в своїй картинній галереї музей образотворчих мистецтв. Основний фонд музею складається з сучасних картин художників Грузії, придбаних Наркомосом і переданих Спілці. Крім цього, музей буде поповнюватись новими творами народного художника Габашвілі, проф. Мосе Таїдзе, проф. Гріневського та ін.

20-річчя літературної діяльності Умера Іпчі. Правління Спілки радянських письменників Криму готується до 20-річного юбілею літературно-творчої діяльності кримського татарського письменника Умера Іпчі.

Святкування юбілею відбудеться восени цього року. Кримський Держвидав видає до цього юбілею збірник творів тов. Іпчі. Науково-дослідний інститут національної культури готує збірник статей про творчі шляхи письменника. У журналах „Большевик — Еллы“ і „Література и искусство Крыма“ буде надруковано уривки з творів і критичні статті про творчість письменника.

На підприємствах і в колгоспах Керчі, Ялти і Бахчисарая передбачено провести творчі вечори Умера Іпчі. В Кримському державному театрі в

дні юбілею влаштовується виставка, присвячена творчості письменника.

Вивчення мови кримських татар. До Симферополя з Москви прибули представники всесоюзного центрального комітету нового алфавіту. Експедиція організована для вивчення розмовних діалектів кримських татар. В склад експедиції входять наукові працівники московських і ленинградських інститутів, кримські педагоги, письменники та ін. Експедиція має завдання вивчити розмовну мову кримських татар, з'ясувати, наскільки зрозуміла літературна татарська мова робітничій і колгоспній масі Криму, визначити характерні особливості основних кримсько-татарських діалектів. Паралельно комісія збиратиме кримський фольклор, головню повоєнного періоду.

МОЛДАВІЯ

Монографія з історії Молдавії. Історична секція науково-дослідного інституту та Іспарт молдавського обкому КП(б)У підготували і здали до друку першу частину монографії з історії Молдавії. У першій частині буде показана дореволюційна Молдавія.

У Державному видавництві АМСРР. За перше півріччя 1935 року у Державному видавництві АМСРР видано 97 назв різних книжок і 12 назв підручників для шкіл.

Серед цих книжок — твори Леніна, Сталіна, Постишева та ін., з художньої літератури видані книги Горького, Кіплінга, Кулика та книжки для дітей. З оригінальної молдавської літератури вийшли такі твори: Мілев — „Два світи“, Кабак — „Книга віршів“, Канна — „Дві повісті“ та інші. Останнім часом Державне видавництво АМСРР значно підвищило якість своєї продукції. Книжки для дітей і журнали виходять з багатокольоровими малюнками.

ТУРКМЕНИСТАН

Література Туркменістана. Уже ранній період радянської літератури Туркменії показав, наскільки безгрунтовні розмови великодержавників про „нездатність туркменів до художньої творчості“ і контрреволюційні твердження місцевих націоналістів, ніби тільки на основі старої тюркської літератури може розвиватися художня література Туркменії.

Проте, на творчість молодих радянських письменників і поетів Туркменії чимало вплинули представники старої туркменської літератури, зо-

крема поет XVIII віку Махтум Кулі і його учні Зелілі і Сеїді. Цей вплив протягом ряду років уперто підтримувався і живився націоналістично-буржуазними елементами, що проникали в культурні заклади республіки. Націоналісти вслякко гальмували творче зростання молодих радянських письменників.

Не зважаючи на це, радянську туркменську літературу ніяк не можна порівняти з старою художньою літературою Туркменії, в якій провідну роль відігравали контрреволюційні націоналістичні елементи.

Тепер художня література Туркменістана становить потужне джерело в загальному річизі великого соціалістичного будівництва нової Туркменії. Невпинно розвиваючись, вона все певніше й міцніше рухається по шляху, вказаному історичною постановою ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року.

Джерела молоді туркменської радянської літератури заховані в післяреволюційній масовій народній творчості, яка відобразила грандіозні соціальні й культурні зрушення в країні. Післяжовтнева народна пісня сповнена бадьорості й радості. Такою ж бадьорістю дишать перші твори молодих радянських письменників: Амана Кікілова — поема „Мої минулі дні“, вірші поета Ата Ніязова й інших.

За останні два роки до ряду окремих художніх творів, виданих ще раніше, додано десятки книг і збірників. Ці книги показують, що молоді радянські письменники швидко ростуть, все більше наближаючись до питань соціалістичного будівництва і опановуючи художню майстерність. Письменницькі ряди обростають широким активом літературного молодняка на підприємствах, в аулах і колгоспах. Читачі Туркменії вже знають кращих своїх письменників.

Проте зростання туркменської художньої літератури все ще відстає від виключного піднесення культурного рівня всієї трудової людності Туркменії.

Питання критичного використання літературної спадщини минулого набуває зараз для радянської літератури Туркменії особливої ваги. Дотепер творчість Махтум Кулі й ін-

ших письменників та поетів минулого, а також народна творчість не вивчалися за методами лєнінізму. Більш того, не було навіть спроб зібрати й систематизувати всю спадщину минулого.

Розв'язання всіх цих питань, зміцнення зв'язку художньої літератури з трудящими масами, активна участь письменників і поетів Туркменії в соціалістичному будівництві допоможуть за найкоротший строк дати нові високохудожні твори і розгорнути перед молодим національним загоном єдиної радянської літератури ще ширші перспективи зростання.

П'ять премійованих пісень. Недавно закінчився конкурс на крашу пісню, проведений в Ашхабаді.

Жодному з 63 творів, поданих на конкурс, не присуджено першої премії.

Другу премію одержали пісні „Львине серце“ і „Веселий марш“ поета Кербабаєва, поема „Співай, кінй гнідий“ Чарієва, „10 років Туркменії“ і „Пролетарський марш“ поета Бурунова.

Премійовані твори відображають колгоспне і культурне будівництво Туркменії, боротьбу за бавовник і соціалістичне скотарство, розкріпачення жінок.

Фільм про піонера. Туркменфільм засняв картину за сценарієм письменниці Ян. Цей фільм показує сміливого тапановитого піонера Умбаре, що виховав ахіл-такінського коня і зробив разом з ним ряд подвигів. Назва цього фільму „Коньок-Горбуньок“.

ЧУВАШІЯ

Росте і квітне Радянська Чувашія. В липні Чувашська автономна соціалістична радянська республіка урочисто святкувала п'ятнадцяті роковини свого існування. Цю річницю республіка зустріла новими великими досягненнями і здобутками в народному господарстві і особливо значними досягненнями на культурному фронті.

Якщо до революції в Чувашії було письменних тільки 18%, то на сьо-

годні неписьменність майже цілком ліквідовано. Не було жодної газети, тепер є до 40 газет, сотні стіннівок і до десятка журналів і альманахів. Театр, кіно, клуби, хати-читальні, будинки соціалістичної культури в селах і на підприємствах, — все це разом становить симфонію соціалістичної культури республіки. Чотири виші, 40 технікумів і повних середніх шкіл щороку дають сотні спеціалістів країні. Чувашія, що не мала

раніше жодного інженера, тепер має до 1.000 інженерів, агрономів, лікарів, вчителів з вищою освітою, доцентів, художників, письменників, скульпторів, графіків, композиторів, співаків, артистів і т. д.

Чимало творів чувашських письменників достойно користуються популярністю далеко за межами Чувашії.

Так, деякі романи і поеми чувашських письменників перекладені на російську, татарську і інші мови (поема Іванова „Нарспи“, поема Шубоссіні „Слабі“, повість Талвіра „Люди з Батир-Яла“, пісні Хузанкая, Полоруссова, Петтокі і ін.).

Є значні досягнення і в драматургії, музиці. Серед спеціалістів на всіх ділянках — чимало жінок.

Письменники за працю. Час, що минув від першого всесоюзного з'їзду радянських письменників, характеризується для чувашської літератури великим піднесенням.

Письменник С. Ельгер закінчив повість про імперіалістичну війну.

І. Туртташ здав до друку роман „Едем сюралча“ („Людина народилась“) про відродження особи в колективі.

Молодий поет Катай написав текст оперети про колгоспне село. Оперету вперше було показано Академічним державним чувашським

театром в дні юбілейних свят — 15-річчя республіки.

Нові твори написали поети Хузанкай, Есхел, Уїп Міші, Петтокі, Ухсай, Шубоссіні, Савкай та ін.

Оголошений після першого з'їзду письменників Радою народних комісарів Чувашії урядовий конкурс на кращий літературно-художній твір до 15-річчя Чувашської автономної соціалістичної радянської республіки притяг, крім основних літературних кадрів республіки, ряд молодих письменників.

Велику роботу проведено з готування колективних збірників про оборону соціалістичної батьківщини і кращих знатних людей республіки. Вже вийшов з друку збірник про кращих колгоспників Чувашії.

Чувашські письменники серйозно вивчають класичну спадщину чувашської, російської і світової літератури. Видано твори видатного дореволюційного чувашського поета К. Іванова. Його поема перекладена на російську мову поетом А. Петтокі. Накладом Державного літературного видавництва Чувашії вийшли в перекладі на чувашську мову „Піднята цілина“ Шолохова і „Чапаєв“ Фурманова. В ряді журналів видруковано переклади окремих творів Мопассана, Чехова, Ясенського і інших.

ЗА КОРДОНОМ

ФРАНЦІЯ

Тридцять років з дня смерті Елізе Реклю. В липні ц. р. минуло тридцять років з дня смерті Елізе Реклю (1830 — 1905), великого географа, автора капітальних праць, що живуть ще й понині.

Такі праці Реклю, як 19-томна серія „Загальної географії“, як „Людина і земля“, як праця з фізичної географії і двотомна „Земля“, перекладені на багато мов.

Багато в його книжках застарілого. Географічна наука пішла вперед. Філософські й політичні погляди автора, перекопаного старого анархіста, друга Кропоткіна, все більше й більше розгублюють своїх прихильників. Реклю, правда, мушню боровся в рядах

паризьких комунарів 1871 року і був взятий у полон версальцями. Військовий суд виніс йому вирок на заслання і його було звільнено тільки завдяки петиції Дарвіна і інших вчених.

Але значення Реклю зовсім не в його політичній діяльності, що була пов'язана з іменами Бакуніна і Кропоткіна, зовсім не в ряді написаних ним анархістських брошур з їхньою дрібнобуржуазною ідеологією, обмеженістю, об'єктивною реакційністю.

Реклю дожив до наших днів як великий географ, як вчений і поет географії, науки, що саме в Радянському Союзі має необмежені перспективи.

„Географія щодо людини є не що інше, як історія в просторі, так само, як історія є географія в часі“ — сказав Елізе Реклю. З цих слів вже видно ту широчину, ту всеосяжність, з якою він підходить до своєї науки. Реклю сам багато подорожував, бачив те, про що він писав. Його праці закликають до подорожей, до досліджень. Вони сповнені любові до народів землі, до самої землі, цього величезного „будинку людства“. Книжки Реклю наповнені грандіозною кількістю найрізноманітніших географічних і етнографічних відомостей, фактів. Навіть те, що вже застарілося в цій фактичній частині книжки Реклю, все ж зберегло своє наукове значення.

Це був великий вчений і в той же час великий популяризатор географії, як науки про загальне місце життя людства — землю, і про народи землі, як єдину сім'ю людства.

Знати все про землю і її народи — така була духовна жадоба Реклю. Але в рамках буржуазної науки зростанню географії протистойть колонізаторська політика буржуазії різних країн, що перекручує для своєї імперіалістичної мети географічну науку. Націоналізм, шовінізм, реакційний расизм фашистів — все це домішується в географічну науку з волі капіталістичних політиків на їхню потребу. Реклю лукав виходу і для своєї географії в дрібнобуржуазному, в суті своїй реакційному утопізмі анархістів. Але тільки соціалізм, перебудовуючи весь світ, визволяючи всі науки, визволяє і географію. Тільки соціалізм робить її справжньою наукою.

Доповіді в „Будинку культури“ АЕАР. За останній час в „Будинку культури“ АЕАР (Париж) проведено кілька диспутів і доповідей. Особливий успіх мали: диспут „Театр не вмер“, доповідь Леона Муссінака „Моя праця в єврейському камерному театрі“ і диспут „Промовляє молодь — радикали, христіани, соціалісти, комуністи“, який відбувся під головуванням Поля Вайяна-Кутюр'є.

З останніх номерів журналу „Commune“. В № 19 „Commune“ („Комуна“) розпочато друком „Аркушики з щоденника воєнних років“ Ромен Роллана.

„Щоденник воєнних років“ має подвійну цінність. Поперше, в ньому маємо цікаві документальні дані про „таємницю народження війни“, подруге — в ньому знаходимо картину початку російської революції.

В цьому ж номері „Commune“ опубліковано: невідомий досі нарис Жюль Валлеса — „Після бою при Ватерлоо“; першу частину доповіді С. Маршака на з'їзді радянських письменників — „Велика література для маленьких“; оповідання робітничого письменника Гранжан — „В кравецькій майстерні“, що змальовує тяжкі умови праці в кравецькій майстерні (одного з паризьких ательє мод) і страйк міднеток під час війни; статтю Рене Моблана — „Смерть гегелівської системи“, що входить до циклу лекцій „Від Гегеля до Маркса“, читаних ним у „Товаристві друзів Нової Росії“. В опублікованому уривку Моблан викладає причини швидкого розпаду системи Гегеля і вказує на застосування гегелівської діалектики в працях Маркса.

Треба ще відмітити нарис Леона Муссінака про його подорож „у твердому вагоні“ до Тифліса, разом з трупою єврейського камерного театру, широкий критико-бібліографічний відділ тощо.

У № 20 „Commune“ вміщено: закінчення „Аркушиків щоденника воєнних років“ — Ромен Роллана; „Історія Жюля“ — оповідання Жіно; „Ввічлива полеміка з Жюлем Роменом“ — Рене Моблана. Крім того, там видруковано: закінчення доповіді С. Маршака — „Велика література для маленьких“; промова т. Дімітрова — „Письменники проти фашизму“ і виступи письменників: Авдеєнка — на сьомому з'їзді Рад у Москві, Бруно Ясенського — на з'їзді рад Таджикистана, Безименського — на другому колгоспному з'їзді.

Вийшли №№ 21, 22. Зміст їх подамо в хроніці наступних номерів нашого журналу.

„Чапаєв“ в Данії. В Копенгагені відбулося демонстрування радянського фільму „Чапаєв“. Фільм мав значних успіх, всі газети вмістили про нього дуже добрі відгуки і статті. Нижче наводимо найхарактернішу з них — статтю співробітника газети „Politiken“¹ Анкета Кіркебу.

„Диву даєшся, як вражає нас все, що доходить до нас з СРСР... Вчора росіяни знову вельми порадували всіх друзів мистецтва демонстрацією „Чапаєва“.

... Кінотеатр „Нора-Біо“ — найбільший театр в столиці Данії Копенгагені. Зал імпонує своїм обсягом. Але вчора мимоволі здавалося, що цей радянський фільм розтинав, розривав усе приміщення. Особливо впливало на глядача внутрішнє життя цієї драми: її прихована напруженість, що рідко виходить назовні, її стримана пристрасність і незвичайна сер-

йозність, яка криється за всією грою і сюжетом. Все це впливало як вибух серед тої міщанської-затишної ідилії, що звичайно панує над нашими данськими кінотеатрами.

Це — не пропагандистський і не воєнний фільм, це — передовсім психологічний фільм, що сягнув верховин грандіозного, героїчного плану, це — актуальна шекспірівська драма, повна сучасних проблем і перенесена з старомодного театру, що вмирає, на живу сцену новітньої техніки, на полотно фільму... Коли ми виходили з театру, у нас склалося тверде переконання, що фільми наших часів надходять з двох центрів: Голлівуда і Москви. В першому виробляють лубочні картинки, а в другому — створюються людські документи. В Данії нам показують завжди перші, і ніколи останні“¹.

І С П А Н І Я

Трисотлітній юбілей Лопе де Вега². В серпні ц. р. по всій Іспанії відзначають 300-ліття з дня смерті найвидатнішого іспанського драматурга Лопе де Вега. Виходить найповніша бібліографія творів письменника. Під час наукового вивчення літературної спадщини цього плодотивого світового драматурга знайдено 140 нових неопублікованих драм. За час з 1620 до 1622 р. Лопе де Вега, за його власними свідченнями, щотижня писав нову драму. З 900 відомих драм збереглося понад 400. П'єси, що їх написав письменник, як відомо, обчислюються тисячами.

Нова п'єса Рамона Х. Сендера. Рамон Х. Сандер³, революційний іспанський письменник і публіцист, написав п'єсу для театру — „Тайна“. Сюжет її — допит у барселонській охорані двох робітників, членів

підпільної організації, генералом Гальофою. Один з допитуваних, під впливом торгур, майже готовий виказати „таємницю переховання зброї“, потрібної для організованого страйку. Другий робітник, помітивши це, дає згоду генералові розповісти все, при умові, щоб йому була дана можливість утекти до Америки і щоб не було свідка в особі його товариша. Генерал, зрадивши, дає наказ товаришеві робітника „організувати втечу“, себто вбити його на подвір'ї охоранки.

Вартові так і роблять. Перековавшись в смерті людини, що, на його думку, могла викрити „таємницю“, арештований, звертаючись до генерала, каже: „Тепер ти можеш застрелити і мене. Тільки нас двоє — він і я — знали цю таємницю“. П'єса закінчується тим, що на сцені гасне електрика — знак того, що в місті почався страйк.

Написана дуже сильно, але простою мовою, п'єса Сендера показує, які великі можливості закладені в його даруванні для іспанського театру. В „Тайнах“ маємо правдивий пафос революційної боротьби, революційної

¹ „Politiken“ („Політика“) — велика данська щоденна газета, „прогресивно-демократичного“ напрямку. Заснов. 1884 року. Репрезентує інтереси торговельно-промислових кіл.

² В „Червоному Шляху“, №10, друкуємо спеціальну статтю проф. Ол. Білецького, присвячену цьому юбілеєві.

³ В перекладі на українську мову вийшла книга Сендера „Marin“, Держ. вид.-во „ЛНМ“, 1934 р. (Ramon J. Sender, „Iman“, Novela de la guerra de Marruecos).

¹ Радянські фільми.

дійсності. Революційна критика вважає п'єсу Сендера за найкраще з усього того, що написано на сьогодні для революційного театру іспанськими письменниками. А для самого Сендера цей, пише критика, новий твір є безумовно значний крок уперед.

Цю п'єсу Рамон Х. Сендер надіслав до Міжнародного об'єднання революційних письменників (МОРП, Москва) з листом, в якому розповідає про

свій виключно тяжкий матеріальний стан, спричинений тим, що жодне іспанське видавництво не хоче друкувати його твори.

В цьому ж листі Сендер повідомляє, що він тепер працює над новою п'єсою — про злочини в селі Кассас В'єхас. Закінчує свого листа Сендер словами, що він незмінно лишається активним борцем проти фашизму і війни.

ФІНЛЯНДІЯ

Письменники Ол. Корнійчук і Ів. Микитенко відвідали Фінляндію. Учасники міжнародного конгресу оборони культури, що відбувся в Парижі, українські делегати — письменники Олександр Корнійчук і Іван Микитенко проїздом відвідали Фінляндію.

Газети „Helsingen Sanomat“ („Гельсінгфорські вісті“ — найбільша щоденна газета Фінляндії, орган „націонал-прогресивної партії“ — лібераль-

них кіл середньої буржуазії і куркульства), „Suomen Sosialdemokrati“ („Фінський соціал-демократ“ — центральний орган с.-д. партії) і „Sveska Pressen“ („Шведська преса“ — орган шведської інтелігенції) вмістили зміст розмов радянських українських письменників Корнійчука і Микитенка з фінляндськими журналістами. Письменники інформували фінляндських журналістів про розвиток української радянської культури.

МИКОЛА КОЛЯДА

Трагічно загинув композитор Микола Коляда. Українська радянська культура втратила одного з своїх найталановитіших і найвидатніших працівників.

Радянські українські письменники особливо боляче переживають смерть Миколи Коляди. У нас зв'язано з його поstatтю багато спогадів, ми гаряче і плідно працювали разом з Миколою Колядою. В нашому активі є чимало пісень, що зазвучали у вустах трудящих мас саме тому, що Коляда створив на наші слова яскраву, талановиту музику: „Комсомольська пісня“, „Партизанська“, „Козаки - червонці“, „Транспортна пісня“ і багато інших. З іменем Коляди, одного з керівників колишньої асоціації пролетарських музикантів УСРР, у нас, радянських письменників, зв'язаний великий період боротьби з націоналістами, запеклими ворогами культурного будівництва УСРР.

Все це стало тепер спогадами. Миколи Коляди вже нема поруч нас. Його пісні, яскраві і колоритні, що переливаються всім повнокров'ям видатного таланту, житимуть серед наших комсомольців, нашої молоді, такої ж талановитої, бадьорої і відважної, як і пісні композитора і альпініста Миколи Коляди.

СПІЛКА РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ
РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ“

W=18475

Відповідальний редактор — І. Кириленко
Заст. редактора — Ю. Смолич

Видає Державне Літературне Видавництво

Державне
Літературне Видавництво

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ВИДАННЯ

РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

— Журнал літератури, мистецтва й критики —

Орган Спілки радянських письменників України
ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 12 РАЗІВ НА РІК ОКРЕМИМИ КНИЖКАМИ

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ЖУРНАЛ містить кращі зразки художньо-літературної творчості письменників України, братніх республік Союзу та закордонних революційних і пролетарських письменників

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

СОВЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА

ДВОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ
РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Орган Спілки радянських письменників України

ЖУРНАЛ містить романи, повісті, оповідання, нариси, розраховані на робітничий актив та працюючу інтелігенцію

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЗА МАРКСОЛЕНІНСЬКУ КРИТИКУ

— ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ —

висвітлює проблеми марксоленінської критики, питання нацкультбудівництва, літературно-мистецької політики та літературознавства, питання теорії й практики книжної справи, містить огляди книжкової продукції, регулярні огляди журналів тощо.

Умови передплати: на рік — 18 крб., на 6 міс. — 9 крб., на 3 міс. — 4 крб. 50 коп.

Передплату здавати поштовою філіям, газвідділам та листоношам Союздруку
Уповн. КОГИЗ і БІБКОЛЕКТОРАМ НКО.— ВУРПС

ПОСПИШІТЬ забезпечити себе літ.-художніми і мистецькими журналами.

Здавайте передплату на весь рік, що гарантуватиме своєчасне одержання журналів

Редактор І. КИРИЛЕНКО. Секретар редакції М. ГІЛБОВ. Техкер С. БІЛОКІНЬ. Коректор В. ВОРОНІНА.

Друк. ім. Фрунзе. Харків, Донець-Захарж., 6.
Уповноважений Головліту 1566. Замовл. 936.
Тираж 4 200. 1-й друк. арк. Папер. ф. 62 x 94 —
38 кг 7½ пап. арк. В 1 пап. арк. 9,624 літ.
Здано в роботу 14/VIII 35 р. Підписано до друку
23/IX-35 р.

ДО ВСІХ ПИСЬМЕННИКІВ

Кожний радянський письменник (незалежно від того, на якій мові він пише і де живе) мусить надіслати свою автобіографію для „СЛОВНИКА РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ“, що виходє цього року.

ПРИБЛИЗНИЙ ПЛАН АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ДОВІДКИ

1. Прізвище, ім'я, по-батькові письменника (псевдоніми).
2. День, місяць і рік народження (зазначити за яким стилем).
3. Місце народження.
4. Батьки, учба, праця, участь у революції, громадянській війні, подорожування, тощо.
5. Партійність.
6. Початок літературної діяльності (рік), вид літературної праці (прозаїк, поет, драматург). Участь у літературних групах і організаціях („Кузніца“, ВОКП, тощо).
7. Список книг, що вийшли (рік і місце видання, вид-во, кількість сторінок), і головніші твори, вміщені в періодиці. Назви творів, що друкувалися не російською мовою, треба передати в російській транскрипції, а в дужках дати точний переклад.
8. Вказати найбільші критичні статті, які знає про себе письменник.

ПРОХАННЯ—ЦІ ВІДОМОСТІ ПОДАТИ ЯКНАЙШВИДШЕ НА АДРЕСУ:

Москва, Б. Гнездиковский, 10, изд-во „Советский писатель“, для „Словаря советских писателей“.

Ціна 1 крб. 50 к.

Орк. с. 10.10.1917
НОМІН. 1
30. ДЕКАБРЯ 30

